

לקוטי תורה • פרשת ואתחנן • מאמר 7

וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא...

”דע היום והשב אל לבבך כי הוי' הוא האלקים...”

כשם שהערב והבוקר נעשים יום אחד, כך אהבה ויראה, שהן הפכים כמו שני היצרים שבלב, צריכות להתאחד: אהבה הכוללת יראה, ויראה שבתוכה כלולה אהבה. הדבר נעשה באמצעות אור מ"אל עליון", שלמעלה מכל העולמות, הנמשך על ידי הווי"ו של "והנורא" ומתגלה בשמחה של מצווה; הוא נמשך מכוח עבודתו של האדם, המביא גם את היצר הרע לעבודת ה', ומאחד את השמות הוי' ואלקים.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/vaeschanan/7

הנקודה

כשם שהערב והבוקר נעשים יום אחד, כך אהבה ויראה, שהן הפכים כמו שני היצרים שבלב, צריכות להתאחד: אהבה הכוללת יראה, ויראה שבתוכה כלולה אהבה. הדבר נעשה באמצעות אור מ"אל עליון", שלמעלה מכל העולמות, הנמשך על ידי הווי"ו של "והנורא" ומתגלה בשמחה של מצווה; הוא נמשך מכוח עבודתו של האדם, המביא גם את היצר הרע לעבודת ה', ומאחד את השמות הוי"ו ואלקים.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

"דע היום והשב אל לבבך כי הוי"ו הוא האלקים": כשם שהערב והבוקר נעשים יום אחד, כך שני ה"לכבות", היצר הטוב והיצר הרע, צריכים להתאחד, עד שגם היצר הרע יעבוד את ה'. הקושי של שמעון העמסוני עם המילה "את" בפסוק "את ה' אלקיך תירא" מראה שה"את" שבפסוק "ואהבת את ה' אלקיך" כוללת גם יראה, שהיא המרכיב המשני: האהבה צריכה לכלול יראה. אך השניים הפכים זה לזה. האהבה באה מתוך ריחוק, מצימאון הנשמה בליל ההסתר; היראה באה מתוך תחושה שה', כאור הסובב כל עלמין, נמצא כאן ממש. הם מתחברים — "שלוש שלום לרחוק ולקרוב" — באמצעות אור מ"אל עליון", שלמעלה מכל הדרגות, הנמשך דרך הווי"ו של "והנורא": כך נכללה יראת יצחק באהבת אברהם, ו"כל הלבבות יראו ממך... וכל הקרביים ישירו". השמחה הפנימית הזאת היא שמחת מצווה, הממשיכה לעולם הזה את ה"אני" של ה' עצמו. הגילוי תלוי באתערותא דלתתא: הכנעת היצר הרע והפיכתו, שמירה על הדיבור, ודעתו של משה, החורטת את הלב והופכת אותו לכלי קבוע.

מבנה

1	יום אחד, שני לכבות	11
"דע היום": יום וליילה הם אחד, ולכן גם שני היצרים צריכים להיות לאחד. ה"את" של האהבה כוללת יראה, המרכיב המשני, ואילו בפסוק של היראה אין "את" הכוללת אהבה. האהבה באה מתוך ריחוק, מתוך צימאון של נשמה בליל ההסתר.		
2	יראה מתוך קרבה	3-21
האור הסובב כל עלמין נמצא למטה כפי שהוא נמצא למעלה; התחושה שה' ניצב כאן ממש מעוררת יראה — יראה עילאה של בושא או יראה תתאה. במתן תורה נסוג העם לאחור כדי לנוח מאותה יראה.		
3	שלום לרחוק ולקרוב	5-41
הפכים מתחברים באמצעות אור מ"אל עליון", שלמעלה מן העולמות, הנמשך על ידי הווי"ו של "והנורא": עקידת יצחק שלמעלה משני העצים, ולכבות יראים בעוד הקרביים שרים באהבה — שמחה ששורשה באמונה.		
4	שמחת מצווה	10-61
השמחה הפנימית הזאת היא שמחת מצווה. "ברוך אתה" ממשיך מלמעלה מן העולמות; המצוות מכניסות לעולם הזה את ה"אני" של ה' עצמו, למעלה מזיו העולם הבא. הדבר דורש צמצומים רבים, ובסוכות השמחה הגלויה משוכצת ביראה.		
5	אתערותא דלתתא	12-111
הגילוי מתוך החושך תלוי בכך שהאדם מכניע ומהפך את טבעו. שמירת הדיבור מרחיבה את הנשמה כדי שתוכל להכיל גם אהבה וגם יראה, ודעתו של משה חורטת את הלב והופכת אותו לכלי קבוע, שלא כאהבה שנולדה מצימאון ודועכת לאחר התפילה.		

כשם שבכריאה יצא אור מתוך החושך, כך אור ה' מתגלה באמצעות הדעת, המאחדת את השמות הוי"ה ואלקים. "השב אל לבבך" היא האתערותא הממשיכה את האור למטה, כפי שבצלאל, "בצל אֵל", ידע לבנות את המשכן לפני הארון והכלים.

מושגים

ה"את" של הטפל את הטפל

המילה הקטנה "את", שחכמים דורשים ככוללת דבר המשני לנושא העיקרי. ב"ואהבת את ה' אלקיך" היא כוללת יראה בתוך האהבה; בפסוק של היראה אין "את" דומה הכוללת אהבה, מפני שאהבה אינה יכולה להיות טפלה ליראה.

אהבה מתוך ריחוק, יראה מתוך קרבה ריחוק וקירוב

אהבה היא כמיהה הנולדת מתחושה של ריחוק מה', כמו בן הרחוק מבית אביו; יראה נולדת מתחושה שה' נוכח כאן ממש. לכן השניים הפכים זה לזה.

האור הסובב כל עלמין סובב כל עלמין

אין זה אור המקיף את העולמות מלמעלה, אלא אור שנמצא למטה בדיוק כפי שהוא נמצא למעלה, באופן נסתר ומקיף. ההתבוננות בקרבתו מעוררת יראה.

אל עליון אל עליון

הדרגה שלמעלה מכל סדר השתלשלות העולמות, המתוארת במילים "שם חושך סתורי": היא למעלה מכל תפיסה, ולכן אור וחושך, רחוק וקרוב, שווים לפנייה. פרי עץ חיים מזהה אותה עם כתר.

"והנורא" והנורא

בתפילת העמידה, רק במילה הזאת בסדרה מופיעה וי"ו החיבור. הווי"ו מסמלת את המשכת הביטול מ"אל עליון", שבו אהבה ויראה כלולות זו בזו.

התכללות התכללות

כל מידה כוללת בתוכה את היפוכה: אהבה עם יראה ויראה עם אהבה, כפי שמידתו של יצחק נכללה במידתו של אברהם בעקידה. כלפי חוץ יש יראה, ובפנים האהבה שרה.

אתערותא דלתתא אתערותא דלתתא

עבודת האדם המעוררת תגובה אלוקית. כשהאדם מכניע ומהפך את טבעו ומניח את רצונו, ה' מצמצם את אורו האינסופי כדי שיוכל להתגלות.

המחוקק מחוקק

משה, בחינת דעת. המאמר מפרש את המילה "מחוקק" כמי שחורט: הוא חורט את הלב והופך אותו לכלי, כדי שהאהבה הכלולה ביראה תתיישב בעומקו ותתקיים.

קטע 1 • 11

יום אחד, שני לבבות

1 וידעת היום והשבות¹ אל לבבך כי הוי' הוא האלקים אין עוד. פי' וידעת היום כמו שהיום הוא עם הלילה ושניהם אחד² כמ"ש ויהי ערב ויהי בקר יום אחד.³

"דע היום והשב אל לבבך כי הוי' הוא האלקים, אין עוד". פירוש "דע היום": כשם שהיום כולל את הלילה, ושניהם יחד הם אחד, כמו שכתוב: "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד",

המאמר פותח בציוויו של משה בספר דברים ד, לט לדעת "היום" ולהשיב אל הלב שהוי' הוא אלקים. אדמו"ר הזקן מתחיל במילה "היום": בתיאור הבריאה שבתורה, הערב והבוקר יחד הם "יום אחד", ולכן היום מורכב משני הפכים — אור וחושך — המתאחדים לאחד.

כך והשבות אל לבבך שכמו שהוא בזמן כך הוא בנפש שהבי' לבבות שהם היצר טוב והיצר הרע הם שניהם כאחד שגם היצר הרע ישוב לעבודת הוי' כד אתכפיא סט"א [סטרא אחרא]⁴ כו'

כך גם "והשבות אל לבבך": כשם שהדבר הוא בזמן, כך הוא בנפש — שני הלבבות, היצר הטוב והיצר הרע, הם יחד כאחד, כך שגם היצר הרע ישוב לעבודת ה', "כד אתכפיא סטרא אחרא" וכו',

אותו דגם של שני הפכים היוצרים שלמות אחת מצוי גם בנפש. במילה "לבבך" שבפסוק מופיעה האות ב"ת פעמיים, והמאמר מפרש זאת כשני לבבות: היצר הטוב והיצר הרע. הם נעשים לאחד כאשר גם היצר הרע "שב" — על דרך לשון הפסוק "והשבות" — לעבוד את ה', וזה קורה כאשר הסטרא אחרא, הצד המתנגד לקדושה, נכפפת.

וכמ"ש בכל לבבך בשני יצריך⁵ ומזה וידעת כי כך^{6,7} הוי' הוא האלהים כו' (ועיין מזה בר"ח [בראשית חכמה] שער האהבה ספ"ה⁸ ובספר עה"ק [עבודת הקודש] ח"א [חלק א'] פרק⁹ י"א י"ב ובזהר פ' וארא דכו' ע"ב ודכו"ז ע"א ובפי' הרמ"ז [הרב משה זכות]).¹⁰

כמו שכתוב "בכל לבבך" — בשני יצריך. ומתוך כך תדע ש"הוי' הוא האלקים" וכו'. (ועיין בעניין זה בראשית חכמה, שער האהבה, סוף פרק ה'; בספר עבודת הקודש, חלק א, פרקים יא-יב; ובזהר, פרשת וארא, דף כו ע"ב ודף כז ע"א, ובפירוש הרמ"ז.)

הגמרא (ברכות נד ע"א) מלמדת ש"בכל לבבך" שבקריאת שמע פירושו בשני היצרים. כאשר גם היצר הרע עובד את ה', האדם מגיע להכרה שהוי' — כפי שהוא למעלה מן העולם — אחד עם אלקים, כפי שהוא נסתר בתוך הטבע. הסוגריים מפנים לראשית חכמה, לעבודת הקודש ולזהר, המבארים את "דע היום" בכיוון זה.

וביאר ענין זה להבין דמיון המשל עם הנמשל צריך להקדים מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] שמעון העמסוני¹¹ היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת הוי' אלקיך תירא פירש כו'

כדי לבאר ענין זה ולהבין כיצד המשל מתאים לנמשל, יש להקדים את מאמר חז"ל: שמעון העמסוני היה דורש את כל ה"אתיים" שבתורה; כשהגיע ל"את ה' אלקיך תירא", פירש וכו',

כדי להראות כיצד משל היום והלילה מתאים לשני היצורים, אדמו"ר הזקן מקדים ומביא מאמר תלמודי (פסחים כב ע"ב). שמעון העמסוני פירש כל הופעה של "את", מילת היחס הקטנה המסמנת מושא ישיר, כמוסיפה דבר מעבר למשמעות הפשוטה; אך כשהגיע ל"את ה' אלקיך תירא", חדל לדורש כך.

לפי שהיה קשה בעיניו את לרבות כי מה הוא בא לרבות והקשו המפרשים למה לא היה קשה לו בואהבת את¹² הוי' אלקיך מה בא את לרבות כמבואר בתשו' [בתשובות] מהרי"ל.¹³

משום שהיה קשה בעיניו לדורש את המילה "את" כריבוי: מה היא באה לרבות? והמפרשים הקשו: מדוע לא היה לו קשה גם בפסוק "ואהבת את ה' אלקיך" — מה באה המילה "את" לרבות שם? כפי שמבואר בתשובות מהרי"ל.

הוא חדל משום שלא הצליח לראות מה מוסיפה המילה "את" על יראת ה'. המפרשים, כפי שמוכח בתשובות מהרי"ל, שאלו מדוע לא עצר גם בפסוק "ואהבת את ה' אלקיך", שבו לכאורה עולה אותה שאלה.

אך הענין הוא כי ריבוי את הוא את הטפל כו' והוא ענין מה שכתוב בזהר הקדוש¹⁴ על פסוק ואהבת את הוי' אלהיך דא איהו רזא לאכללא שמאלא בימינא כו'

אלא הענין הוא שהריבוי של "את" הוא "את הטפל" וכו'. וזהו ענין מה שכתוב בזהר הקדוש על הפסוק "ואהבת את ה' אלקיך": "דא איהו רזא לאכללא שמאלא בימינא" וכו',

התשובה מתחילה במשמעות של "את": היא כוללת את הדבר ה"טפל" לדבר העיקרי — ביטוי שבו משתמשת הגמרא לציון דבר משני לדבר עצמו (בבא קמא מא ע"ב). אדמו"ר הזקן קושר זאת לדברי הזהר, שלפיהם "ואהבת את ה' אלקיך" הוא סוד הכללת השמאל בימין.

הוא בחינת יראה והיינו שתהא האהבה כלולה ביראה ולא אהבה לבדה והוא ענין ריבוי את לרבות את הטפל¹⁵ הוא בחינת יראה לאכללא שמאלא שהוא בחי' את הטפל

שהיא בחינת יראה; כלומר, שהאהבה תהיה כלולה ביראה ולא תהיה אהבה לבדה. וזהו הריבוי של "את", לרבות את "האת הטפל", שהיא בחינת יראה: "לאכללא שמאלא", שהיא בחינת "האת הטפל",

בקבלה הימין הוא חסד ואהבה, והשמאל הוא גבורה ויראה. לכן ה"את" שבציווי לאהוב כוללת את היראה בתוך האהבה: האהבה צריכה להכיל יראה, ולא להיות אהבה לבדה. היראה היא הרכיב ה"טפל" שה"את" כוללת.

דהיינו בחי' ביטול כו' (ולפי¹⁶ שהיראה היא נרמזת במלת את הטפל לכן באה בריבוי את בואהבת כו') דהיינו בחינת ביטול וכו'. (ומכיוון שהיראה נרמזת במילה "את" — הטפל — היא נכללת אפוא באמצעות ריבוי ה"את" שב"ואהבת" וכו').

היראה מזוהה עם ביטול, כלומר עם הנחת תחושת העצמי בצד. הסוגריים מסמנים: מכיוון שהיראה רמוזה במילה "את", הטפל, גם הציווי לאהוב כולל "את" שמרבה ומכלילה אותה.

משא"כ האהבה אינו באה בריבוי את באת הוי' אלקיך תירא לפי שאין האהבה בחי' טפל ליראה

לעומת זאת, האהבה אינה כלולה באמצעות "את" בפסוק "את הוי' אלקיך תירא", משום שהאהבה אינה בחינה הכפופה ליראה;

אולם בציווי ליראה אין "את" שיכולה לכלול את האהבה, משום שהאהבה אינה יכולה להיות כפופה ליראה. כך מתיישבת שאלת המפרשים: בפסוק העוסק באהבה יש ביטוי שאפשר לכלול בו דבר נוסף, אך בפסוק העוסק ביראה אין מה שיוכל להיכלל בו, ולכן שמעון העמסוני עצר שם.

כי האהבה הוא בחי' דכר¹⁷ וימין זכר חסדו¹⁸ והיראה היא בחי' נוק' [נוקבא] אשה יראת¹⁹ ה' והנוק'
[והנוקבא] **היא בחי' טפל לגבי הדכר ולא להפך.**

שהרי האהבה היא בחינת דכר וימין, כמו שנאמר "זכר חסדו", והיראה היא בחינת נוקבא, כמו שנאמר "אשה יראת ה'"; ונוקבא היא בחינה הכפופה לדכר, ולא להפך.

בלשון הקבלה, המתארת את הספירות במונחים של נתינה וקבלה, האהבה היא ההיבט ה"זכרי" והצד הימני, כפי שרומז הפסוק "זכר חסדו" (תהילים צח, ג), ואילו היראה היא נוקבא, ההיבט ה"נקבי", כפי שרומז הפסוק "אשה יראת הוי'" (משלי לא, ל). בתניא פרק מג מופיעים אותם שני פסוקים. לפי המערכת הזאת, ההיבט המקבל כפוף להיבט הנותן, ולכן אפשר לכלול את היראה באהבה, אך לא את האהבה ביראה.

אך להבין איך תהיה היראה כלולה באהבה והרי אהבה ויראה הם שני הפכיים כי הנה האהבה היא התשוקה לדבקה בו ית' היא באה מחמת ריחוק²⁰ וכמשל מי שהוא רחוק מבית אביו²¹ ומתאוה ומשתוקק לראות פניו.

אך יש להבין כיצד יכולה היראה להיות כלולה באהבה, והרי אהבה ויראה הן שני הפכים. האהבה היא הכיסופים לדבקות בו יתברך; היא באה מתוך ריחוק, כמו אדם הרחוק מבית אביו ומתאוה ומשתוקק לראות את פניו.

כעת מעלה אדמו"ר הזקן את השאלה ההפוכה: כיצד יכולה היראה להיות כלולה באהבה, כאשר השתיים הפוכות זו מזו? האהבה היא הכיסופים לדבקות בה', וכיסופים נובעים מריחוק, כמו בן הרחוק מבית אביו ומשתוקק לראות את פני אביו.

ועי' נאמר נפשי אויתיך בלילה^{22, 23, 24} (בישעיה ס"י כ"ו ט') כלומר לפי שהוא לילה וחושך בהעלם והסתר ועל כך נאמר "נפשי אויתיך בלילה" (ישעיהו, פרק כו, פסוק 9); כלומר, מפני שהלילה והחושך הם מצב של העלם והסתר,

הפסוק "נפשי אויתיך בלילה" (ישעיהו כו, ט) מתאר את הכיסופים האלה. זהו "לילה" מפני שאור אין סוף נסתר ונעלם, והחושך עצמו מעורר בנפש את הכמיהה.

אור א"ס ב"ה לכך אויתיך להיות גילוי אור וכמ"ש צמאה לך נפשי²⁵ כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים כן בקודש חזיתך²⁶

של אור אין סוף ברוך הוא, לכן "אויתיך" — שתהיה התגלות אור; וכמו שנאמר: "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי מים; כן בקודש חזיתך",

מכיוון שאור ה' נסתר, הנפש משתוקקת להתגלותו. תהילים סג מבטא את אותה צמאון: הנפש והבשר כמהים לה' בארץ ציה ובלי מים, והפסוק ממשיך: "כן בקודש חזיתך".

כי להיותו בארץ ציה ועיף תגדל התשוקה והצמאון²⁷ ביתר שאת והיינו כשישים אל לבו שא"ס ב"ה כשמו כן הוא אין לו סוף כו'

כי בהיותו "בארץ ציה ועיף", הכיסופים והצמאון מתגברים ביתר שאת. כלומר, כאשר האדם שם אל לבו שאין סוף ברוך הוא, וכשמו כן הוא — אין לו סוף וכו',

היובש והריחוק מגבירים את הכיסופים ואת הצמאון. הדבר מתרחש כאשר האדם מתבונן בכך שה' הוא באמת אין סוף, "אין לו סוף", כפי שמשמע משמו.

כי נשגב שמו לבדו²⁸ רק הודו וזיוו של שמו על ארץ ושמים ארץ זו גן עדן התחתון ושמים גן עדן העליון שגם הם אינן

כי "נשגב שמו לבדו", ורק הודו וזיוו של שמו הם "על ארץ ושמים": "ארץ" היא גן עדן התחתון ו"שמים" הם גן עדן העליון, שגם הם אינם

בתהילים קמח נאמר ששמו לבדו נשגב, ורק הודו הוא "על ארץ ושמים". אדמו"ר הזקן מפרש את "ארץ" ואת "שמים" כגן עדן התחתון וכגן עדן העליון — העולמות הרוחניים שבהם הנשמות מקבלות את שכון — וגם בהם יש רק הארה מה', ולא את עצמותו.

אלא בחינת הודו וזיוו של שמו צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה²⁹ והאדם ירד מטה מטה בעוה"ז שהוא מדבר וציה כו' אשר ע"כ צמאה הנפש ותכסוף אליו ית' להיות כן בקודש חזיתך.

אלא בחינת הודו וזיוו של שמו: "צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה". והאדם ירד מטה מטה בעולם הזה, שהוא מדבר וציה וכו'; משום כך הנפש צמאה וכוספת אליו יתברך, כדי שיהיה "כן בקודש חזיתך".

הגמרא (ברכות יז ע"א) מתארת את העולם הבא כמקום שבו הצדיקים נהנים "מזיו השכינה", ומכאן שגם זו אינה אלא הארה. האדם ירד הרבה יותר, אל העולם הזה, שהוא מדבר רוחני, והריחוק הזה הוא שמעורר בנפש צמאון לה'.

וזהו מזמור לדוד³⁰ בהיותו במדבר יהודה כי בחינת המדבר והציה של עוה"ז הוא הגורם להיות יהודה הפעם אודה³¹ וגוי ולהגדיל בחי' הצמאון כו'.

וזהו [פירוש] "מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה": שכן בחינת המדבר והציה של העולם הזה היא המביאה לידי "יהודה" — "הפעם אודה" וגוי, ומגבירה את בחינת הצמאון וכו'.

מזמור ס"ג נפתח בכותרת "מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה". אדמו"ר הזקן לומד מכותרת זו: המדבר הרוחני של העולם הזה הוא המביא לידי "יהודה" — השם שנתנה לאה מתוך הודיה, "הפעם אודה" (בראשית כ"ט:ל"ה) — והוא מגביר את צימאון הנשמה.

(ועמ"ש בענין נפשי אויתך בלילה בד"ה רני ושמחי³² גבי רננא ברמשא. רבות במדבר ר"פ גימ"ל.³³ זח"ג [זהר חלק ג] דס"ז ע"א)³⁴

(וראו מה שנכתב בענין "נפשי אויתך בלילה" במאמר המתחיל "רני ושמחי", בענין "רננא ברמשא"; במדבר רבה, בתחילת פרק ג'; וזהר חלק ג', דף ס"ז ע"א.)

הסוגריים מפנים למקורות נוספים בענין "נפשי אויתך בלילה": מאמר תורה אור "רני ושמחי", העוסק ב"רננא ברמשא"; במדבר רבה ג':א', האומר שלצדיקים יש כמיהה, וכמיהתם היא לקדוש ברוך הוא; וזהוהר (חלק ג', דף ס"ז ע"א), השואל מדוע נאמר בפסוק "אויתך".

אבל היראה היא באה מחמת בחי' הקירוב דהיינו כשיתבונן בקרבת ה' הסובב כל עלמין כו'

אבל היראה באה מחמת תחושת הקרבה, כלומר כאשר האדם מתבונן בקרבת ה', הסובב כל עלמין, וכו'.

היראה נובעת מן התחושה ההפוכה — מן הקרבה: מהתבוננות בקרבת ה', הסובב כל עלמין, האור הנעלה מן העולמות ונמצא בכל מקום במידה שווה.

כי אמת הוא שרחוק הוא מאד מאד מאור ה' מצד ירידת המדרגות בהשתלשלות העולמות ע"י

שהרי אמת הדבר שהוא רחוק מאוד מאוד מאור ה', בגלל ירידת המדרגות בהשתלשלות העולמות, באמצעות

אמת הדבר שהאדם רחוק מאוד מאור ה'. האור יורד דרך השתלשלות העולמות, מדרגה אחר מדרגה, עד שהוא מגיע לעולם הזה.

שירד מטה מטה מדרגה אחר מדרגה עד שנתרחק מאור פניו ית' והיינו מבחי' זיו וגילוי אור אי"ס ב"ה להיות ארץ ושמים רוחניות וגשמיות.

ירידתו מטה מטה, מדרגה אחר מדרגה, עד שהתרחק מאור פניו יתברך; כלומר, מבחינת הזיו וגילוי אור אין סוף ברוך הוא, שממנו נעשו שמים וארץ רוחניים וגשמיים.

אולם ריחוק זה נוגע רק לאור המתגלה בתוך העולמות — הזיו שממנו נעשו שמים וארץ, ברוחניות ובגשמיות. זיו זה הולך ומתמעט שלב אחר שלב בירידתו.

אבל אור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין אינו בגדר ההשתלשלות כלל כי הוא הווה ומשווה קטן וגדול³⁵ המגביהי לשבת המשפילי לראות^{36,37} וגוי' וכמו שהוא נמצא בעליונים כך הוא נמצא בתחתונים.^{38,39}

אבל אור אין סוף ברוך הוא, הסובב כל עלמין, אינו נתון כלל בגדר ההשתלשלות; שכן הוא שווה ומשווה קטן וגדול, "המגביהי לשבת המשפילי לראות" וגוי'; וכשם שהוא נמצא בעולמות העליונים, כך הוא נמצא בעולמות התחתונים.

האור הסובב כל עלמין אינו חלק משרשרת ההשתלשלות כלל, ולכן הוא שווה בכל מקום. כפי שנאמר בפיוט, ה' "שווה ומשווה קטן וגדול", וכפי שנאמר בתהילים (ק"ג:ה-ו'), הוא "המגביהי לשבת" ובכל זאת "המשפילי לראות": נוכחותו למטה זהה לנוכחותו למעלה.

קטע 2 • 211-3

יראה מתוך קרבה

2 ועמ"ש בד"ה מצה זו⁴⁰ כוי. וסובב כל עלמין אין פירושו שהוא סובב ומקיף מלמעלה לבד

ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "מצה זו" וכוי. "סובב כל עלמין" אין פירושו שה' מקיף וסובב מלמעלה בלבד,

הטקסט מפנה למאמר בלקוטי תורה המתחיל "מצה זו", שבו נדון הנושא בהרחבה. לאחר מכן הוא מבהיר את המונח "סובב כל עלמין": אין הכוונה שה' רק מקיף את העולמות מלמעלה.

אלא שהוא נמצא למטה כמו למעלה בבחי' סובב ומקיף ובבחינת העלם ולא בבחי' פנימיות וגילוי.

אלא שהוא נמצא למטה כפי שהוא נמצא למעלה, בבחינת הקפה וסיבוב ובהעלם, ולא בבחינת פנימיות וגילוי.

אור מקיף נמצא למטה כפי שהוא נמצא למעלה, אך באופן נסתר ומקיף, ולא כנוכחות פנימית ומגולה. הוא אינו נכנס לעולמות כחית מדודה שלהם, ובכל זאת הוא נמצא בכל אחד מהם במידה שווה.

וכאשר יתבונן האדם כי הוי' הסובב כל עלמין נצב עליו ממש שהוא למטה כמו למעלה

וכאשר האדם מתבונן בכך שהוי', הסובב כל עלמין, ניצב ממש עליו, ונמצא למטה כפי שהוא נמצא למעלה,

כאשר אדם מתבונן בכך שה' הנשגב ניצב ממש עליו כאן, באותה מידה שהוא נמצא בעולמות העליונים ביותר, הדבר מעורר בו יראה. דווקא הקרבה, ולא הריחוק, היא שמעוררת יראה.

אזי תפול עליו אימה ופחד יראה בושת שהוא⁴¹ יראה עילאה או יר"ת [יראה תתאה] שלא למרות עיני

כבודו ח"ו [חס ושלום]:⁴²

אזי תיפול עליו "אימה ופחד" — יראת בושת, שהיא יראה עילאה, או יראה תתאה, שלא למרוד בעיני כבודו, חס ושלום.

המילים "אימה ופחד" שאלות משירת הים (שמות טו, טז). בשיאה, תגובה זו היא יראת בושת, יראה עילאה המתוארת בתניא פרק מג; לחלופין, זו יראה תתאה — הפחד למרוד במלך כשעומדים ממש בנוכחותו.

3 קיצור. האהבה נמשך מבחי' הריחוק וזהו נפשי אויתך בלילה. והיראה נמשך מבחי' הקירוב. ולכן יירא העם וינועו⁴³ ויעמדו מרחוק לנוח מעט מהיראה העצומה שנפלה מצד הקירוב:⁴⁴

סיכום. האהבה נובעת מתחושת ריחוק, וזהו "נפשי אויתך בלילה". היראה נובעת מתחושת קרבה. לכן "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק" — כדי לנוח מעט מן היראה העצומה שנפלה עליהם בגלל הקרבה.

הסיכום חוזר על הנקודה שבחלק הראשון: האהבה נובעת מתחושת ריחוק, כפי שנאמר "נפשי אויתך בלילה", והיראה נובעת מתחושת קרבה. לכן, במעמד הר סיני, כשה' התגלה, "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק" (שמות כ, טו): הם נסוגו לאחור כדי לנוח מעט מן היראה העצומה שקרבתו עוררה בהם.

קטע 3 • 41-5

שלום לרחוק ולקרוב

4 ב אך ההתכללות⁴⁵ שתהא אהבה כלולה עם היראה והיראה עם האהבה ולהיות שני הפכים כאחד.

2. אבל [באשר ל]התכללות, שהאהבה תכלול ביראה והיראה באהבה, ושני הפכים יהיו כאחד:

החלק השני עוסק בשאלה שעלתה קודם: כיצד ייתכן שאהבה ויראה, שהן הפכים, ייכללו זו בזו וייעשו לאחד?

ע"ז נאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב⁴⁶ (בישעיה ס"י נ"ז ט) לרחוק שנעשה קרוב⁴⁷ רחוק הוא בחי' האהבה קרוב הוא בחי' היראה

על כך נאמר: "שלום שלום לרחוק ולקרוב" (ישעיה, פרק 57, [פסוק] 19): "לרחוק" שנעשה קרוב. "רחוק" הוא בחינת האהבה, ו"קרוב" הוא בחינת היראה.

התשובה נפתחת בברכתו של ישעיהו: "שלום שלום לרחוק ולקרוב". הגמרא (ברכות לד ע"ב) דורשת את "לרחוק" על בעל התשובה, שהיה רחוק והתקרב; כאן "רחוק" מסמל אהבה, שנולדת מתוך ריחוק, ו"קרוב" מסמל יראה, שנולדת מתוך קרבה.

(כי יראה היא מבחינת חכמה עילאה כמ"ש ראשית חכמה יראת⁴⁸ ה' והחכמה היא בחי'⁴⁹ אצילות בכלל ופ"י אצילות היינו ג"כ מלשון אצל וסמוך⁵⁰ כמו ואהיה אצלו אמון⁵¹ כי בחכמה הוא גילוי אור א"ס ב"ה.

(שהרי היראה היא מבחינת חכמה עילאה, כמו שנאמר: "ראשית חכמה יראת הוי'"; וחכמה היא בחינת אצילות בכלל. ופירוש אצילות הוא גם מלשון "אצל" ו"סמוך", כמו "ואהיה אצלו אמון"; שכן בחכמה מתגלה אור אין סוף ברוך הוא.)

הסוגריים מסבירים מדוע היראה היא "קרובה". היראה נובעת מחכמה, כפי שהפסוק מחבר בין חכמה ליראה (תהילים קיא, י), וחכמה מקבילה לעולם האצילות, שאת שמו אדמו"ר הזקן דורש מן המילה "אצל", כמו בפסוק "ואהיה אצלו אמון" (משלי ח, ל). בחכמה מתגלה אור אין סוף, ולכן יראה שמקורה שם עומדת "בסמוך" לגילוי ה'.

ולכן מזה נמשך היראה שהיא מקרוב דוקא בחי' אצל וסמוך לגילוי אור אי"ס ב"ה משא"כ האהבה אפי' [אפילו] בחי' אהבה רבה היא הנמשך מבחי' הבינה אשר בינה מקננא בבריאה^{52, 53} בחי' ומשם יפרד⁵⁴ ולא אצל וסמוך כו' ועמ"ש מזה סד"ה ששים המה מלכות⁵⁵ וזהו שאהבה היא מרחוק)

ולכן היראה נמשכת משם, שכן מקורה דווקא בקרבה, בבחינת "אצל" ו"סמוך" לגילוי אור אין סוף ברוך הוא. לעומת זאת, האהבה, אפילו בחינת אהבה רבה, נמשכת מבחינת בינה, שהרי "בינה מקננא בבריאה", בחינת "ומשם יפרד", ולא "אצל" ו"סמוך" כו'. וראו מה שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל "ששים המה מלכות". וזהו שהאהבה היא מרחוק.)

האהבה, אפילו אהבה רבה, נובעת מבינה, שעל פי תיקוני זוהר "מקננת" בבריאה, העולם הראשון של מציאות נפרדת. בריאה היא בחינת "ומשם יפרד" (בראשית ב, *): הנהר היוצא מעדן מתפצל שם לנחלים נפרדים. האהבה נובעת ממקום זה של פירוד, ולכן היא "מרחוק".

שנעשה ביניהם שלום והתכללות כי שלום הוא המחבר שני הפכיים כמ"ש עושה שלום במרומיו⁵⁶ במלאכים שמיכאל שר של מים⁵⁷ וגבריאל שר של אש

שביניהם נעשים שלום והתכללות; שכן השלום הוא המחבר שני הפכים, כמו שנאמר: "עושה שלום במרומיו" — בין המלאכים, שהרי מיכאל הוא שר של מים וגבריאל שר של אש;

השלום הוא המחבר שני הפכים. חז"ל מסבירים את הפסוק "עושה שלום במרומיו" (איוב כה, ב) כשלום שבין מיכאל, מלאך המים, לגבריאל, מלאך האש, העומדים זה לצד זה ואינם מזיקים זה לזה.

והיינו לפי שנמשכה הארה יותר עליונה הכוללת ומחברת שני הפכים ע"י שבטלים אל הארה ההוא עד שאינו מורגש שם כלל דבר והיפוכו

וזהו משום שנמשכת הארה עליונה יותר, הכוללת ומחברת שני הפכים, על ידי כך שהם בטלים לאותה הארה, עד שאין מורגש שם כלל דבר והיפוכו,

הפכים מתחברים כאשר נמשכת הארה עליונה יותר ושניהם בטלים אליה. לנוכח אותה הארה אין עוד מורגש כלל ההבדל בין דבר להיפוכו.

רק הכל שוה שם כרחוק כקרוב והמשכה זו היא מ"ש בתפלה והנורא אל עליון בתוספת וי"ו (משא"כ⁵⁸ הגדול הגבור בלא וי"ו)

אלא הכול שווה שם, הרחוק כקרוב. והמשכה זו היא הנאמרת בתפילה: "והנורא אל עליון", בתוספת וי"ו (שלא כמו "הגדול הגיבור", בלי וי"ו):

לנוכח ההארה העליונה, "רחוק" ו"קרוב" שווים. המשכתה נעשית באמצעות מילות תפילת העמידה "והנורא אל עליון": במילה "הנורא" יש וי"ו מחברת ("וי"), שאינה מופיעה לפני "הגדול" ו"הגיבור".

המשכה להיות גילוי בחי' נורא⁵⁹ הוא גילוי ביטול זה שעל ידו יוכלו הבי' הפכים שנמשך מבחי' אל עליון כי הנה אל עליון היינו עליון למעלה מן ההשתלשלות שהם בחי' זיו וגילוי אור.

המשכה כדי שתתגלה בחינת "נורא"; גילוי זה הוא הביטול שבאמצעותו יוכלו שני ההפכים להיכלל זה בזה, והוא נמשך מבחינת "אל עליון". שכן "אל עליון" פירושו עליון מכול, למעלה מהשתלשלות, שכל מדרגותיה הן בחינת זיו וגילוי של אור.

הווי' הנוספת מסמלת המשכה: באמצעותה מתגלה בחינת "נורא", ביטול שבו שני ההפכים נכללים זה בזה, והוא בא מבחינת "אל עליון". "עליון" פירושו למעלה מכל סדר השתלשלות העולמות, שמדרגותיהם אינן אלא זיו וגילוי של אור ה'.

אבל אל עליון נאמר ישת חשך סתרו⁶⁰ שהוא ענין ההעלם והעדר ההשגה דלית מחשבה תפיסא ביה כלל סתימא דכל סתימין⁶¹ כו'.⁶²

אבל על ה' עליון נאמר: "שם חושך סתרו", כלומר, הסתר מוחלט והיעדר יכולת להשיג, שכן "אין מחשבה תופסת בו כלל", והוא "סתום מכל סתומים" וכו'.

ה' עליון מתואר בפסוק "שם חושך סתרו" (תהלים יח, יב): "חושך" כאן פירושו הסתר מוחלט, מדרגה שמעבר לכל השגה. הביטויים שבתקוני זוהר, "אין מחשבה תופסת בו כלל" ו"סתום מכל סתומים", מתארים זאת.

ועי' נאמר ברוך אברם⁶³ לאל עליון קונה שמים וארץ ששמים וארץ רוחניות וגשמיות בטלין לפניו בשוה

ועל כך נאמר: "ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ", שכן השמים והארץ, הרוחניות והגשמיות, בטלים לפניו במידה שווה.

מלכיצדק בירך את אברם "לאל עליון קונה שמים וארץ" (בראשית יד, יט). אדמו"ר הזקן מפרש זאת כך: לפני ה' עליון, השמים והארץ, הרוחניות והגשמיות, בטלים במידה שווה.

(ובפע"ח [ובפרי עץ חיים] גבי⁶⁴ אל עליון גומל חסדים טובים פי' אל עליון הוא בבחינת כתר והוא למעלה מעלה גם מבחי' חכמה עילאה ועמ"ש מזה בד"ה אתם נצבים⁶⁵ ועיין בזח"א [בזהר חלק א] פרשה לך לך)

(ובפרי עץ חיים, על "אל עליון גומל חסדים טובים", מבואר שה' עליון הוא בבחינת כתר, והוא למעלה מעלה גם מבחינת חכמה עילאה; ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "אתם נצבים", וכן בזהר חלק א, פרשת לך לך.)

ההערה מביאה דעות על משמעות הביטוי "ה' עליון". פרי עץ חיים, בביאור מילות העמידה "אל עליון גומל חסדים טובים", מזהה אותו עם כתר, למעלה מעלה אפילו מחכמה עילאה; המאמר "אתם נצבים" בלקוטי תורה עוסק בכך בהרחבה.

(דפ"ז ע"א) גבי והוא כהן⁶⁶ דא ימינא לאל עליון עלמא עילאה⁶⁷ דפי' אל עליון היינו בינה

(דף פז ע"א), על "והוא כהן": "זה ימין"; "לאל עליון": "העולם העליון"; כלומר, שם פירוש "אל עליון" הוא בינה.

הזהר (חלק א, פז ע"א), על "והוא כהן לאל עליון" (בראשית יד, יח), מפרש "כהן" כצד ימין ואת "אל עליון" כ"העולם העליון", כלומר בינה. לכאורה, הדבר מציב את "אל עליון" במדרגה נמוכה יותר, בבינה ולא בכתר.

אך כי התגלות עתיק הוא בבינה⁶⁸ ולכן נקרא בינה גי' שמו הגדול וכמ"ש מזה בביאור ענין מזוזה מימין⁶⁹ ונ"ח משמאל.

אלא שהתגלות עתיק היא בבינה, ולכן גם בינה נקראת "שמו הגדול", כפי שנכתב על כך בביאור עניין מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל.

אדמו"ר הזקן מיישב בין שתי הדעות: עתיק, המדרגה הפנימית ביותר שבכתר, מתגלה בבינה, ולכן גם בינה נקראת "שמו הגדול". הוא מפנה לביאור שכתורה אור על הסיבה שהמזוזה נקבעת בצד ימין של הפתח ונר חנוכה מונח בצד שמאל.

(ועיין בזח"ב [בוהר חלק ב'] ר"פ יתרו דס"ז ע"ב רזא דקדש הקדשים⁷⁰ כו' ותחתיה אית כהן כו' ובפי' הרמ"ז [הרב משה זכות] שם)

(ועיינו בזוהר חלק ב, תחילת פרשת יתרו, דף סז ע"ב: "סוד קודש הקודשים" וכו', "ותחתיו יש כהן" וכו'; וכן בפירוש הרמ"ז שם.)

ההערה מוסיפה מקור נוסף בזוהר (חלק ב, סז ע"ב), העוסק ב"סוד קודש הקודשים", שמתחתיו "יש כהן", וכן מפנה לפירוש הרמ"ז שם, כהרחבה על מדרגות אלה.

כי השוה ומשוה קטן וגדול⁷¹ ושם הוא כחשיכה כאורה⁷² שניהן שוין לפניו ית' הגילוי שהוא האור והעלם

כי הוא "משווה קטן וגדול", ושם "כחשכה כאורה": שניהם שווים לפניו יתברך, הגילוי, שהוא האור, וההסתר, כעת מוסבר מדוע הכול שווה לפניו ית' עליון. הוא "משווה קטן וגדול", כלשון הפיוט, ולפניו "כחשכה כאורה" (תהלים קלט, יב): הגילוי וההסתר שווים לפניו.

שהוא החשך דכולא קמיה כלא חשיב ממש⁷³ ולא שייך ענין גילוי והעלם אלא לגבי העולמות הנבראים כו'.

שהוא החושך, שכן "הכול לפניו נחשב ממש כאין", וענין הגילוי וההסתר שייך רק ביחס לעולמות הנבראים וכו'. הסיבה לכך היא ש"הכול לפניו נחשב כאין" (זוהר חלק א, יא ע"ב). ההבדל בין גילוי להסתר קיים רק מנקודת מבטם של העולמות הנבראים, התופסים את אור ה' או אינם תופסים אותו.

אבל לפניו ית' גם חשך לא יחשיך ממך⁷⁴ כו' ומשם באה ההארה והמשכה בתוספת וי"ו והנורא אבל לפניו ית', "גם חושך לא יחשיך ממך" וכו'. ומשם באות ההארה והמשכה בתוספת ו' — "והנורא",

מנקודת המבט של ה' עצמו, "גם חושך לא יחשיך ממך" (תהלים קלט, יב). מדרגה זו, שלמעלה מן ההבדל בין אור לחושך, באה ההארה המסומנת בוי' הנוספת במילה "והנורא".

דהיינו להיות גילוי נורא הוא גילוי הביטול שעיי' נכללות המדות האהבה ויראה⁷⁵ (ו צ"ל כי ההמשכה מבחינת והנורא הוא למעלה מבחינת יראה עילאה מצד עצמה אף שהיא ג"כ בחינת קרוב דוגמת מ"ש בהערה לתיקון חצות⁷⁶

כלומר, שתהיה התגלות של "נורא", שהיא התגלות הביטול, שעל ידה נכללות מדות האהבה והיראה [זו בזו]. (ויש לומר שההמשכה מבחינת "והנורא" היא למעלה מבחינת יראה עילאה מצד עצמה, אף שגם היא בחינת קרוב, בדומה למה שכתוב בהערה לתיקון חצות,

התגלות "נורא" היא התגלות של ביטול, ובביטול זה האהבה והיראה נכללות זו בזו. בהערה נאמר שהיראה הנמשכת מלמעלה גבוהה מן היראה העילאה שאדם מגיע אליה בעצמו, אף שגם יראה זו באה מבחינת קרבה; ההפניה היא להערת הסידור על תיקון חצות, קינת חצות הלילה.

הנה מעלת יראה זו הבאה מלמעלה כו' על בחינת היראה עילאה יראה בושת שבנפש היא כמעלת ויתרון האור על החושך ממש ע"ש הטעם ועד"ז יובן גם כאן)

הרי שמעלתה של יראה זו הבאה מלמעלה וכו' על בחינת היראה העילאה, יראת הבושת שבנפש, היא כמעלת האור ויתרונו על החושך ממש; עיי' שם בטעם הדבר. ועל דרך זו יובן גם כאן.)

באותה הערה נאמר שהיראה הבאה מלמעלה נעלית מן היראה העילאה, יראת הבושת שבנפש, כפי שהאור נעלה מן החושך. אותה הבחנה שייכת גם כאן: היראה המתגלה באמצעות "והנורא" היא למעלה ממה שהיראה של הנפש עצמה יכולה להגיע אליו.

(ועמ"ש בד"ה החלצו⁷⁷ מאתכם וסד"ה וכל העם רואים וסד"ה וישלח יעקב⁷⁸ מענין רע"ק [רבי עקיבא] שנכנס בשלום ויצא בשלום)⁷⁹

(ועיי' במה שכתוב במאמר המתחיל "החלצו מאתכם", ובסוף המאמר המתחיל "וכל העם רואים", ובסוף המאמר המתחיל "וישלח יעקב", בעניין רבי עקיבא שנכנס בשלום ויצא בשלום.)

הערה זו מפנה לשלושה מאמרים קשורים. האחרון עוסק ברכי עקיבא, ש"נכנס בשלום ויצא בשלום", כלשון חז"ל על עלייתו לעולמות העליונים; לפי הערת קה"ת, הוא היה מבחינת תיקון — הקו האמצעי המאחד את שני הקווים המנוגדים.

וזהו ענין עקידת יצחק התכללות מדת יצחק במדת אברהם ויעקוד את יצחק בנו⁸⁰ וגוי ממעל לעצים עצים הם ב' עצים עץ החיים ועץ הדעת⁸¹ וממעל לב' בחי' עצים

וזהו ענין עקידת יצחק — התכללות מדת יצחק במדת אברהם: "ויעקוד את יצחק בנו" וכו', "ממעל לעצים". "עצים" הם שני עצים, עץ החיים ועץ הדעת, ו"ממעל" לשתי בחינות העצים,

עקידת יצחק (בראשית כב, ט) מבטאת התכללות זו: מדתו של יצחק, יראה וריסון, נכללה במדתו של אברהם, אהבה וחסד. יצחק הונח "ממעל לעצים", ו"עצים" פירושו גם אילנות: עץ החיים ועץ הדעת.

(ועמ"ש ע"פ מקושש עצים בפי שלח⁸² מענין והיה כעץ כוי ועל יובל ישלח שרשיו.⁸³ ועיין בזח"ג [בזהר חלק ג] פי שלח דקני"ח ע"ב⁸⁴ ע"פ היש בה עץ אם אין)⁸⁵

(ועיין במה שכתוב על הפסוק "מקושש עצים" בפרשת שלח, בעניין "והיה כעץ" וכו', "ועל יובל ישלח שרשיו". ועיין בזוהר חלק ג', פרשת שלח, דף קנ"ח ע"ב, על הפסוק "היש בה עץ אם אין".)

הערה זו מביאה הפניות נוספות העוסקות ב"עצים": מאמר לקוטי תורה על "מקושש עצים" בפרשת שלח, הדן בפסוק "והיה כעץ... ועל יובל ישלח שרשיו" (ירמיהו יז, ח), ובזוהר (חלק ג, קנ"ח ע"ב) על שאלת המרגלים "היש בה עץ אם אין" (במדבר יג, כ).

דהיינו ישת חשך סתרו נמשך גילוי והנורא להיות התכללות היראה מדתו של יצחק במדתו של אברהם.

כלומר, [מ] "ישת חושך סתרו" נמשכת התגלות "והנורא", כדי שתהיה התכללות היראה, מדתו של יצחק, במדתו של אברהם.

להיות "ממעל לשני העצים" פירושו להגיע לבחינת "ישת חושך סתרו", שלמעלה מבחינות העולמות. משם נמשכת התגלות "והנורא", ועמה נכללת יראתו של יצחק באהבתו של אברהם.

וגם התכללות האהבה ביראה. וענין התכללות זו הוא כמ"ש וכל הלכבות ייראוך וכל קרב וכליות יזמרו לשמך.

וכן גם התכללות האהבה ביראה. וענין התכללות זו הוא כמו שכתוב: "וכל הלכבות ייראוך, וכל קרב וכליות יזמרו לשמך".

מתרחשת גם ההתכללות ההפוכה — האהבה בתוך היראה. הדבר מתבטא במילות תפילת נשמת: "כל הלכבות ייראוך, וכל קרב וכליות יזמרו לשמך".

הלכבות ייראוך במדת היראה וקרב וכליות יזמרו במדת האהבה ולכן קרב וכליות דוקא יזמרו כי הרינה והזמרה הבא מחמת התגלות האהבה והתשוקה הנה רינה הוא בפה⁸⁶ כנודע.

"הלכבות יעמדו ביראה מפניך" במידת היראה, ו"הקרב והכליות ישירו" במידת האהבה. לכן דווקא "הקרב והכליות" הם ש"ישירו": שכן השירה והזמרה הבאות מהתגלות האהבה והכיסופים, השירה שבהן נשמעת בפה, כידוע.

"הלכבות" מייצגים את היראה, ו"הקרב והכליות" את האהבה. כאן מוסבר מדוע שירת האהבה מיוחסת לקרב ולכליות: שירה הבאה מאהבה ומכיסופים המורגשים בגלוי נאמרת בדרך כלל בקול, בפה.

אבל כשהלכבות ייראוך במדת היראה והביטול אין הרינה מתגלית בגלוי בפה מבחי' התגלות האהבה שהם ב' הפכים כנ"ל מ"מ בקרב וכליות בבחי' פנימית תהיה הזמרה והשמחה מחמת האהבה

אבל כאשר "הלכבות יעמדו ביראה מפניך" במידת היראה והביטול, השירה אינה מתגלה בגלוי בפה מתוך התגלות האהבה, שכן אלה שני הפכים, כנזכר לעיל; ואף על פי כן, בקרב ובכליות, בפנימיות, יהיו השירה והשמחה הבאות מן האהבה.

כאשר הלב מלא יראה וביטול, השירה אינה יכולה להתפרץ בגלוי, מפני שאהבה גלויה ויראה הן הפכים. במקום זאת האהבה שרה בפנימיות, ב"קרב ובכליות": כלפי חוץ יש יראה, ובפנים יש שירה ושמחה של אהבה.

(ועמ"ש בד"ה רני ושמחי^{87,88} בענין רננא ברמשא וצדקתך ירננו⁸⁹ וזהו ענין רנה בפה והיא נמשכת ממדת לילה בחי' חשך והעלם אור א"ס ב"ה כנ"ל בענין נפשי אויתך בלילה

(וראה מה שנכתב בדיבור המתחיל "רני ושמחי" בענין "רננה בערב" ו"צדקתך ירננו"; וזוהי שירה בפה, הנמשכת מבחינת הלילה, בחינת החושך וההעלם של אור אין סוף ברוך הוא, כנזכר לעיל בענין "נפשי אוויתך בלילה".

הסוגריים מפנים למאמר בתורה אור "רני ושמחי", העוסק ב"רננה בערב" וב"צדקתך ירננו" (תהלים קמה, ז). השירה הגלויה הזאת נובעת מ"לילה" — מהעלם אורו של ה' — בדומה לכיסופים המתוארים קודם במילים "נפשי אוויתך בלילה".

אך ע"י גילוי מבחי' והנורא אל עליון אזי נמשך וכל הלכבות ייראוך⁹⁰ וכל קרב וכליות יזמרו שהיא הרינה והזמרה שבפנימית הלב. וזהו כענין המבואר בזח"א [בזהר חלק א] ר"פ ויצא)

אבל על ידי גילוי מבחינת "והנורא אל עליון", נמשכים אז "וכל הלכבות יעמדו ביראה מפניך, וכל הקרב והכליות ישירו" — כלומר, השירה והזמרה שבפנימיות הלב. וזה דומה לענין המבואר בזהר חלק א, בתחילת פרשת ויצא).

כאשר מתגלה "והנורא אל עליון", נמשכת השירה הפנימית של "וכל הקרב והכליות ישירו" — שירה שבפנימיות הלב. הוזהר בתחילת פרשת ויצא מובא כמקבילה לכך.

(דקמ"ח ע"ב)⁹¹ ע"פ וחסידיך ירננו⁹² ולוויך ירננו מיבעי ליה⁹³ כו' עד דאינון חשיבי יתיר והיינו כענין ההפרש שבין בחי' רינה הנ"ל דהשיר של הלויים הוא רינה בפה. לארמא קלא.

(דף קמ"ח ע"ב), על הפסוק "וחסידיך ירננו": "היה צריך לומר: 'ולוויך ירננו' וכו', עד 'משום שהם חשובים יותר'. והדבר דומה להבדל שבין בחינות השירה שנזכרו לעיל: שירת הלויים היא שירה בפה, "להרים את הקול".

הוזהר (א, קמ"ח ע"ב) שואל מדוע נאמר בפסוק "וחסידיך ירננו" ולא "ולוויך", שהרי השירה הייתה תפקידם של הלויים, ומשיב שהחסידיים חשובים יותר. שירת הלויים הייתה חיצונית — שירה בפה, שבה מרימים את הקול.

אבל מה שחסידיך ירננו שהם הכהנים היינו ברעותא דלכא וכמ"ש בזח"ג [בזהר חלק ג] **פרשה שמיני** (דל"ט ע"א)

אבל "וחסידיך ירננו" — שהם הכהנים — פירושו ברצון הלב, כפי שנכתב בזהר חלק ג, **פרשת שמיני** (דף ל"ט ע"א):

"החסידיים" הם הכהנים, ושירתם היא "ברצון הלב". הוזהר (ג, ל"ט ע"א) מתאר את עבודת הכהן כנעשית בדממה.

דכהנא עובדוי בחשאי אינון⁹⁴ כו' ע"ש וא"כ הרנה שלהם זהו כענין וכל קרב וכליות יזמרו כו'

"שהכוהן, עבודותיו הן בחשאי" וכו'; עיין שם. ואם כן, שירתם היא בדומה ל"וכל הקרב והכליות ישירו" וכו'.

שירת הכהנים היא אפוא פנימית ושקטה, בדומה ל"וכל הקרב והכליות ישירו". זוהי שירת האהבה הכלואה בתוך היראה.

ועמ"ש בד"ה מזמור שיר חנוכת הבית^{95,96} ההפרש בין מזמור לשיר שהוא גם כן עדיין והיינו

וראה מה שנכתב בדיבור המתחיל "מזמור שיר חנוכת הבית" על ההבדל בין מזמור לשיר, שגם הוא באופן דומה. והיינו:

המאמר בלקוטי תורה על "מזמור שיר חנוכת הבית" מבחין באופן דומה בין מזמור, המנוגן בכלי נגינה, לבין שיר, המושר בפה. כעת מסביר המאמר מדוע הפנימיות של הלב יכולה להכיל את שתי המידות.

כי בחי' פנימית הלב יש בו כח להיות כלי ומכון להכיל אהוי"ר [אהבה ויראה] גם שתיהן יחד ע"י גילוי מבחי' והנורא שנמשך ומתגלה בפנימית הלב וגם כמ"ש במ"א שפנימית הלב מתאחדת עם המוח בבחי' תרין ריעין דלא מתפרשין.

מפני שלפנימיות הלב יש כוח להיות כלי ומשכן להכיל אהבה ויראה, ואפילו את שתיהן יחד, באמצעות גילוי מבחינת "והנורא", שנמשך ומתגלה בפנימיות הלב. וכפי שנכתב במקום אחר, פנימיות הלב מתאחדת עם השכל בבחינת "שני רעים שאינם נפרדים".

פנימיות הלב יכולה להיות כלי לאהבה וליראה יחד, כאשר גילוי "והנורא" מאיר בה. היא מתאחדת גם עם השכל בבחינת "שני רעים שאינם נפרדים" — הביטוי המשמש לתיאור חכמה ובינה.

אבל בחיצוניות הלב אין כל להכיל שתיהן יחד וזהו וכל הלכבות יראוך וכל קרב וכליות יזמרו שהיא בחי' פנימית הלב כו' ועמ"ש ע"פ שוש אשיש^{97,98} כו'

אבל בחיצוניות הלב אין דבר שיכול להכיל את שתיהן יחד. וזהו "וכל הלכבות יראוך, וכל קרב וכליות יזמרו", שהיא בחינת פנימיות הלב וכו'. ועיינו במה שנכתב על הפסוק "שוש אשיש" וכו'.

חיצוניות הלב אינה יכולה להכיל את שתיהן בבת אחת; שם האהבה והיראה נותרות מנוגדות. לכן בתפילה היראה מיוחסת ל"לכבות", והשירה ל"קרב וכליות" — פנימיות הלב. לאחר מכן מובאת הפניה למאמר על הפסוק "שוש אשיש" (ישעיהו סא, י').

תגל נפשי גילה ברעדה שהיראה תכסה מבחוץ ותוכו רצוף אהבה⁹⁹ ונתבאר ג"כ מזה ע"פ ביום השמע"צ [השמיני עצרת]¹⁰⁰ כו' בני ציון יגילו במלכם¹⁰¹ כו'

"תגל נפשי" — גילה ברעדה: היראה מכסה מבחוץ, ובפנים היא רצופה אהבה. כך הוסבר גם על הפסוק "ביום השמיני עצרת" וכו', "בני ציון יגילו במלכם" וכו'.

המאמר מבחין בין שמחה, הניכרת כלפי חוץ, לבין גילה, שנותרת בפנים: "גילה ברעדה" פירושה שהרעד מכסה מבחוץ על השמחה, ואילו "תוכו רצוף אהבה" (שיר השירים ג, י). כך מוסבר גם במאמר לשמיני עצרת על הפסוק "בני ציון יגילו במלכם" (תהלים קמט, ב).

ועמ"ש ע"פ בשלח פרעה בפ"י ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים¹⁰² וזו היא השמחה בה' אור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין השוכן אתו ממש שהוא למטה

ועיינו במה שנכתב על הפסוק "בשלח פרעה", בביאור "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים". וזוהי השמחה בה', באור אין סוף ברוך הוא, סובב כל עלמין, השוכן עמו ממש, בהיותו למטה.

הפניה נוספת היא למאמר על הפסוק "בשלח פרעה את העם". השמחה המתוארת כאן היא בה', באור אין סוף הסובב כל עלמין, השוכן באמת עם האדם ונמצא למטה כפי שהוא למעלה.

כמו למעלה הגם שאין בו גילוי השגה. הנה ע"ז נאמר וצדיק באמונתו יחיה¹⁰³ מצד אמונה שלמעלה מהשגה:^{104, 105, 106}

כמו למעלה, אף שאין בו גילוי של השגה. ועל כך נאמר: "וצדיק באמונתו יחיה" — מכוח האמונה שלמעלה מהשגה. שמחה זו אינה נשענת על הבנה, שכן אי אפשר להשיג את האור הסובב. היא נשענת על אמונה שלמעלה מהבנה: "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב, ד).

5 קיצור. אך ההתכללות שתהא האהבה כלולה עם היראה ע"ז נאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב¹⁰⁷.

והיינו ע"י המשכה מבחי' והנורא תקציר. אך על ההתכללות, שהאהבה תהיה כלולה עם היראה, נאמר: "שלום שלום לרחוק ולקרוב". והיינו באמצעות המשכה מבחינת "הנורא",

התקציר חוזר על החלק השני: האהבה והיראה מתחברות באמצעות השלום שב"שלום שלום לרחוק ולקרוב". שלום זה בא מהמשכה מבחינת "הנורא" — הביטול שבו הפכים נעשים לאחד.

וזהו ענין העקדה ממעל לעצים¹⁰⁸ וענין התכללות זו היינו כמ"ש וכל הלבבות ייראוך וכל קרב וכליות יזמרו לשמך:

וזהו ענין העקדה "ממעל לעצים". והתכללות זו היא כפי שנאמר: "וכל הלבבות ייראוך וכל קרב וכליות יזמרו לשמך".

עקדת יצחק "ממעל לעצים" מבטאת את אותה התכללות, וכך גם מילות התפילה "וכל הלבבות ייראוך וכל קרב וכליות יזמרו לשמך": היראה שבלב, והשירה הפנימית של האהבה.

שמחת מצווה

6 ג והנה גילוי שמחה זו בפועל ממש היא שמחה של מצוה כמ"ש תחת אשר לא עבדת את ¹⁰⁹ הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל יותר מרוב כל כי השמחה היא מחמת אשר קדשנו במצותיו בקדש העליון.

ג. והנה, גילוי שמחה זו בפועל ממש הוא שמחה של מצווה, כמו שכתוב: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" — יותר מרוב כל. כי השמחה היא משום "אשר קדשנו במצותיו", בקדושה העליונה.

החלק השלישי מראה היכן שמחה זו מתגלה למעשה: בשמחה של מצווה. התורה מוכיחה את מי שלא עבד את ה' "בשמחה... מרוב כל" (דברים כ"ח:מ"ז), ואדמו"ר הזקן מפרש את "מרוב" במשמעות של יותר מכול: שמחת המצווה צריכה לעלות על כל שמחה אחרת, משום שהמצוות מקדשות אותנו בקדושה שמקורה למעלה.

והו ענין ברכת המצות ברוך אתה הוי' פי' שמבקשים להיות ברוך ונמשך מלמעלה מעלה מהשתלשלות וזהו ענין ברכת המצוות: "ברוך אתה הוי'". פירוש הדבר הוא שאנו מבקשים שיהיה "ברוך" וימשך מלמעלה מעלה מהשתלשלות.

כל ברכה על מצווה פותחת במילים "ברוך אתה הוי'". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "ברוך" כבקשה שאורו של ה' יימשך מלמעלה מעלה מהשתלשלות.

(ועיין זח"א [זהר חלק א] פ' לך לך ¹¹⁰ שם ברוך אברם ¹¹¹ כמה דאמרינן ברוך אתה. לאל עליון ¹¹² הוי' אלקינו ע"ש ודלא כפי' המק"מ [המקדש מלך] שם) ¹¹³

(ועיין בזוהר, חלק א', פרשת לך לך: שם נאמר "ברוך אברם", כמו שאנו אומרים "ברוך אתה"; "לאל עליון" — "הוי' אלקינו"; עיין שם, ולא כפירוש המק"מ שם).

הזוהר (חלק א', פ"ז ע"א) רואה בברכתו של מלכ"צדק דגם לברכות שלנו: "ברוך אברם" מקביל ל"ברוך אתה", ו"לאל עליון" מקביל ל"הוי' אלקינו". אדמו"ר הזקן מוסיף שאינו הולך לפי פירושו של מקדש מלך, מפרש הזוהר, שלפי הערת קה"ת משייך את המילים האלה לספירות מסוימות.

כי להיות המשכת ודרך סדר ההשתלשלות מעילה לעילה עד שנעשה מלך העולם ומלכותך מלכות כל ¹¹⁴ עולמים להוות ולהחיות עולמות מבחי' מלכותו ית'

כי המשכה בדרך סדר ההשתלשלות, מעילה לעילה, עד שנעשה "מלך העולם" ו"ומלכותך מלכות כל עולמים", כדי להוות עולמות ולהחיותם מבחינת מלכותו יתברך,

בדרך כלל אורו של ה' יורד דרך השתלשלות העולמות, מעילה לעלול, עד שהוא "מלך העולם" ומלכותו מולכת בכל העולמות (תהילים קמ"ה:ג). כך העולמות מתהווים ומקבלים חיות: באמצעות מלכותו, כלומר שלטונו.

שהוא בחי' שם בלבד שלפי שנק' שמו ומלכותו עליהם הם חיים וקיימים והוא בחינת זיו והארה כו'.

שהיא בחינת שם בלבד: משום ששמו ומלכותו נקראים עליהם, הם חיים וקיימים; וזוהי בחינת זיו והארה וכו'.

מלכות דומה לשם: אין היא המלך עצמו, אלא שמו ושלטונו, הנקראים על העולמות ומקיימים אותם. היא רק זיו והארה של ה'.

אבל במצות קדשנו בקדש העליון שלמעלה מן ההשתלשלות בחי' סובב כל עלמין והמלאכים שואלים איך מקום כבודו כו'

אבל במצוות "קדשנו" בקדושה העליונה, שלמעלה מהשתלשלות, בבחינת סובב כל עלמין; והמלאכים שואלים: "איך מקום כבודו" וכו',

המצוות, לעומת זאת, מקדשות אותנו בקדושה שלמעלה מהשתלשלות העולמות, מבחינת סובב כל עלמין. גם המלאכים אינם יכולים להשיג אותה; בלשון תפילת הקדושה הם שואלים: "איך מקום כבודו".

אומרים מלא כל הארץ כבודו בארץ הלזו התחתונה שהתורה והמצות שבעוה"ז שנתלכשו בגשמיות יסודתן בהררי קדש¹¹⁵ עליון למעלה מעלה

[ו]אומרים: "מלא כל הארץ כבודו" — בארץ התחתונה הזאת. שכן התורה והמצוות שבעולם הזה, שהתלכשו בגשמיות, יסודתן בהררי קודש עליון, למעלה מעלה

תשובתם היא "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו: ג'), כלומר, גם בארץ התחתונה והגשמית הזאת. התורה והמצוות, אף שהן מלוכשות בדברים גשמיים, מושרשות "בהררי קודש" למעלה (תהילים פ"ז: א'), הרחק למעלה מהשתלשלות העולמות.

מן ההשתלשלות והן נעשין בחי' כסא ומכון ממש לשבתו ית' הסובב כל עלמין דלית מחשבה תפיסא ביה¹¹⁶ כ"א כאשר תפיסא בתורה ומצות כו'.¹¹⁷

מהשתלשלות; והן נעשות ממש כסא ומכון לשבתו יתברך, הסובב כל עלמין, אשר "לית מחשבה תפיסא ביה" אלא כאשר היא תופסת בו באמצעות התורה והמצוות וכו'.

לכן המצוות נעשות ממש כסא ומקום משכן לה' כפי שהוא סובב כל עלמין. שום מחשבה אינה יכולה להשיג אותו, אלא כשהוא מושג באמצעות התורה והמצוות.

7 וע"ז נצטוינו ואהבת את כלומר שתמשיך מדת האהבה והשמחה בבחינת את הטפל הוא מדת היראה והביטול.

ועל כך נצטוינו: "ואהבת את" — כלומר, להמשיך את מידת האהבה והשמחה אל הבחינה של "את", היסוד הכפוף והטפל, שהיא מידת היראה והביטול.

הציווי "ואהבת את" מתפרש כאן לאור החלק הראשון. מכיוון ש"את" מייצגת את היסוד הכפוף והטפל — היראה והביטול — הפסוק מצווה להמשיך את האהבה והשמחה אל היראה והביטול, כך שהשמחה תהיה נתונה בתוך היראה.

וזוהו את הוי' אלהיך כלומר לפי שהוא אלהיך לנכח למטה כמו למעלה ושיהיה גילוי האהבה ושמחה זו בפועל ממש בקיום והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוץ¹¹⁸ היום שמחבי' היום לעשותם¹¹⁹ נמשך גילוי אנכי

וזוהו "את הוי' אלקיך": כלומר, הוא אלקיך, נוכח מולך, למטה כפי שהוא למעלה. [והכוונה היא] שגילוי האהבה והשמחה האלה יהיה בפועל ממש, בקיום "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוץ היום"; שהרי מן הבחינה של "היום לעשותם" נמשך גילוי "אנכי",

"הוי' אלקיך" פירושו שה' הוא "שלך" ונוכח מולך, למטה כפי שהוא למעלה. האהבה והשמחה צריכות לבוא לידי ביטוי במעשים ממש, בקיום "הדברים האלה אשר אנכי מצוץ היום" (דברים ו, ו); ומכיוון ש"היום" הוא הזמן "לעשותם" (דברים ז, יא), העשייה בעולם הזה ממשיכה את גילוי "אנכי" — ה"אני" של ה'.

ולא זיו והארה בבחי' שם בלבד רק אנכי בעצמי כביכול מצוץ לשון צוותא וחיבור במצות ה' שהם גילוי עצמותו ומהותו כביכול בתר"ך עמודי אור^{120, 121} הנמשכים בתרי"ג מצות דאורייתא וז' מצות דרבנן.

ולא זיו והארה בבחינת שם בלבד, אלא "אנכי" בעצמי, כביכול, מצוץ — לשון צוותא וחיבור — במצוות ה', שהן גילוי עצמותו ומהותו, כביכול, באמצעות תר"ך עמודי אור הנמשכים בתרי"ג מצוות התורה ובשבע מצוות דרבנן.

המצוות מעבירות לא רק זיו והארה או "שם" בלבד, אלא "אנכי" בעצמי מצווה אותך. המילה "מצוץ" נדרשת מלשון "צוותא", כלומר התחברות: המצוות מחברות את האדם עם עצמותו ומהותו של ה', המתבטאות, על פי הקבלה (פרדס רימונים ח, ג), בתר"ך עמודי אור, כנגד תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן.

8 ודברת בם בשבתך בביתך¹²² כי הנה כתיב קול קורא במדבר¹²³ קול התורה הקול קול יעקב¹²⁴ קורא ונמשך בבחי' מדבר ושממה הוא העוה"ז פנו דרך ה' להיות בו המשכה ודרך הוי'.

"ודברת בם בשבתך בביתך". שכן נאמר: "קול קורא במדבר" — קול התורה, "הקול קול יעקב", קורא ונמשך בבחינת מדבר ושממה, שהיא העולם הזה; "פנו דרך הוי'" — כדי שתהיה בו המשכה ודרך להוי'.

המילים הבאות בקריאת שמע, "ודברת בם בשבתך בביתך" (דברים ו, ז), מובילות לכוחה של התורה לשנות את העולם הזה. את דברי ישעיהו "קול קורא במדבר: פנו דרך הוי'" מפרשים כקול התורה, "הקול קול יעקב", הקורא אל המדבר הרוחני של העולם הזה ופותח בו נתיב לאורו של ה'.

וזוהו ענין המשכת וי"ו והנורא מבחי' אל עליון שלמעלה מבחי' השתלשלות וכו' ולכן אמרו יפה שעה אחת בתשובה^{125, 126} ומעייט [ומעשים טובים] בעוה"ז מכל חיי העוה"ב [העולם הבא]

וזוהי המשכת הוי"ו של "והנורא" מבחינת אל עליון, שלמעלה מבחינת השתלשלות וכו'. לכן אמרו: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא",

המשכה זו היא הוי"ו של "והנורא", הבאה מאל עליון, שלמעלה מהשתלשלות העולמות. לכן אומרת המשנה (אבות ד, יז) ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא.

כי עוה"ב [עולם הבא] לפי שהוא בבחי' השגה ושכל נברא להיות מתענג ונהנה אינו אלא זיו כו' והוא זיו תורתם ועבודתם.

שכן העולם הבא, מכיוון שהוא בבחינת השגה ושכל נברא, כדי ליהנות ולהתענג, אינו אלא זיו וכו'; והוא זיו התורה והעבודה שלהם.

העולם הבא הוא שכר של השגה ותענוג עבור שכלים נבראים, והשגה כזאת יכולה לקלוט רק זיו של ה'. זיו זה הוא זיו התורה והעבודה של הנשמות עצמן.

משא"כ בעסק התורה והמצוות עצמן שבקיום המעשה בעולם הזה בפועל ממש הנה בהם נמשך גילוי בחי' אנכי בעצמו ובכבודו שלא ניתן להנות בהשגת הנבראים כו'.

אבל בעיסוק בתורה ובמצוות עצמן, בקיום המעשי בפועל ממש בעולם הזה, נמשכת בהן התגלות בחינת "אנכי" בעצמו ובכבודו, שלא ניתנה להנאתם מתוך השגת הנבראים וכו'.

לעומת זאת, בקיום המעשי בפועל של התורה והמצוות בעולם הזה נמשך "אנכי" של ה' עצמו, עצמותו ממש. זוהי בחינה ששום נברא אינו יכול ליהנות ממנה באמצעות השגה.

9 וע"ז אמרו אנכי ולא¹²⁷ יהיה לך מפי הגבורה שמענו שכמה בחי' גבורות וצמצומים הן להיות גילוי זה של בחינת אנכי בתורה ומצוות שהוא למעלה מן ההשתלשלות בחינת ישת חשך סתרו¹²⁸ חשך והעלם ולא אור וגילוי

ועל כך אמרו: "אנכי" ו"לא יהיה לך [אלהים אחרים]" שמענו מפי הגבורה. כלומר, יש מדרגות רבות של גבורות וצמצומים, כדי שתהיה התגלות זו של בחינת "אנכי" בתורה ובמצוות — בחינה שלמעלה מהשתלשלות, בחינת "ישת חושך סתרו": חושך והעלם, ולא אור וגילוי.

הגמרא (מכות כד ע"א) אומרת כי את "אנכי" ואת "לא יהיה לך אלהים אחרים", שני הדיברות הראשונים, שמעו "מפי הגבורה" — כינוי להקב"ה, שמשמעותו גם גבורה וריסון. אדמו"ר הזקן קורא בכך רמז: נדרשות גבורות וצמצומים רבים כדי שה"אנכי", שלמעלה מהשתלשלות והוא בבחינת "חושך", העלם מוחלט, יתגלה בתורה ובמצוות.

(ועמ"ש כה"ג [כהאי גוונא] בד"ה ושאתם¹²⁹ מים בששון¹³⁰ שניסוך המים בחג הוא המשכת חכמה עילאה בחי' ביטול ומה שאעפ"כ [שאף על פי כן] יהיה בששון דוקא זהו משום דחוי"ב [דחכמה ובינה] הם תריין ריעין¹³¹ כו' והיינו ג"כ ענין התכללות הביטול ויראה עם השמחה

(ועיינו במה שנכתב כעין זה במאמר המתחיל "ושאתם מים בששון": ניסוך המים בחג הוא המשכת חכמה עילאה, בחינת ביטול; ואף על פי כן הוא נעשה דוקא "בששון", משום שחכמה ובינה הן "תריין ריעין" וכו'. וזהו גם ענין התכללות הביטול והיראה עם השמחה.

הסוגריים מפנים למאמר "ושאתם מים בששון", העוסק בניסוך המים בחג הסוכות. המים מסמלים את החכמה העילאה ואת הביטול, ואילו "ששון" מסמל את הבינה. מאחר שחכמה ובינה הן "תריין ריעין" שאינן נפרדות לעולם, אפשר לכלול את הביטול והיראה בשמחה.

והוא אחר עשיית [עשרת ימי תשובה] ויוהכ"פ [יום הכפורים] שממשיכים מבחי' לפני הוי' תטהרו. שלום שלום לרחוק ולקרוב¹³² כו'. עיי' נעשה אח"כ התכללות זו. אך כאן הגילוי הוא השמחה והששון רק תוכו רצוף הביטול והיראה):¹³³

והדבר הוא לאחר עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, שבהם ממשיכים מבחינת "לפני הוי' תטהרו". "שלום שלום לרחוק ולקרוב" כו'. על ידי כך נעשית לאחר מכן התכללות זו. אך כאן הגילוי הוא השמחה והששון, ורק פנימיותם רצופה בביטול וביראה).

התכללות זו באה לאחר עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, כאשר האדם נטהר "לפני הוי'" ונמשכת בחינת השלום שב"לרחוק ולקרוב". בסוכות, לעומת זאת, השמחה היא הגלויה, ואילו בפנימיותה טמונים הביטול והיראה.

10 קיצור. ושמחה זו דבחי' וכל קרב וכליות יזמרו הוא שמחה של מצוה. וזהו ענין ברכת המצות. ואהבת את ודברת במ:¹³⁴

סיכום. והשמחה הזאת, של הבחינה המתוארת במילים "וכל קרב וכליות יזמרו", היא שמחה של מצווה. וזהו עניינה של הברכה על המצוות, [ושל] "ואהבת את" ו"ודברת במ".

סיכום החלק השלישי: השמחה הפנימית של "וכל קרב וכליות יזמרו" היא שמחה של מצווה. היא באה לידי ביטוי בברכה על המצוות, ומתוארת בפסוקים "ואהבת את" ו"ודברת במ".

קטע 5 • 111-12

אתערותא דלתתא

11 ד אך הנה גילוי זה שמן החשך בריבוי הצמצוצים באתערותא דלתתא תליא מילתא¹³⁵ להיות ואהבת בכל לבבך בשני יצריך¹³⁶ שגם היצה"ר [היצר הרע] ישוב לעבודת ה' בבחי'

4. אך גילוי זה [הבא] מתוך החושך, באמצעות ריבוי הצמצומים, תלוי ב"אתערותא דלתתא": שיהיה "ואהבת בכל לבבך", בשני יצריך, כדי שגם היצר הרע ישוב לעבודת ה', בבחינת

החלק הרביעי שואל מה גורם לגילוי הזה לצאת מתוך ה"חושך" הנסתר ולעבור דרך כל הצמצומים. התשובה היא העיקרון שבזוהר, שלפיו הדבר "תלוי באתערותא דלתתא": על האדם לאהוב את ה' "בכל לבבך", בשני יצריו (ברכות נד ע"א), כדי שגם היצר הרע יעבוד אותו.

אתכפיא ואתהפכא חשוכא לנהורא שכמו שהאדם מתגבר למטה נגד טבעו הן בסור מרע הן בועשה טוב¹³⁷ בבחינת בטל רצונך^{138, 139} שמבטל רצונו ומסלק את עצמו ומשליך נפשו ורצונו מנגד כו'.

אתכפיא ואתהפכא — הפיכת החושך לאור. כשם שהאדם מתגבר למטה על טבעו, הן ב"סור מרע" והן ב"עשה טוב", בבחינת "בטל רצונך" — כלומר, הוא מבטל את רצונו, מסלק את עצמו ומשליך הצדה את נפשו ואת רצונו וכו',

היצר הרע מובא לעבודת ה' באמצעות אתכפיא, הכנעתו, ואתהפכא, הפיכת החושך שלו לאור. האדם מתגבר על טבעו הן ב"סור מרע" והן ב"עשה טוב" (תהלים לד, טו), ונוהג לפי הוראת המשנה "בטל רצונך" (אבות ב, ד), בכך שהוא מניח הצדה את רצונו ואת עצמו.

כך נמשך מלמעלה בחיי ביטול וסילוק עצמיות אור א"ס ב"ה שלא יאיר ויתגלה כמו שהוא שאין לו סוף כו' שאין העולמות יכולים לסבול את האור הזה כמו שהוא.

כך נמשכת מלמעלה בחינת ביטול והסתלקות של עצמות אור אין סוף ברוך הוא, כדי שלא יאיר ויתגלה כפי שהוא, שאין לו סוף וכו', שכן העולמות אינם יכולים לסבול את האור הזה כפי שהוא.

מידה כנגד מידה, גם הי' מסלק את עצמותו: אור אין סוף העצמי מסתלק, כדי שלא יאיר באינסופיותו. הדבר נחוצו משום שהעולמות אינם יכולים לסבול את האור כפי שהוא.

12 ולכן נקי חושך ולא אור וגילוי אלא שיתצמצם בכמה מיני צמצומים וירידות המדרגות להיות גילוי האור מתוך החושך שהיא בחי' ירידה אצלו ית'.

לכן הדבר נקרא חושך ולא אור וגילוי; אלא שהוא מצטמצם באמצעות סוגים רבים של צמצום וירידה בין המדרגות, כדי שהאור יתגלה מתוך החושך — דבר שהוא בחינת ירידה עבורו יתברך.

מאחר שהאור העצמי מסתלק, מקור הגילוי נקרא "חושך" ולא אור. הגילוי בא רק כאשר האור מצטמצם באמצעות צמצומים רבים ויורד ממדרגה למדרגה, כדי שהאור יופיע מתוך החושך; עבור הקב"ה זו ירידה.

כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] במקום שאתה מוצא גדולתו¹⁴⁰ של הקב"ה כו' שהניח את עצמיות אור א"ס ב"ה ומשרה שכינתו בבחינת צמצום כדי להיות גילוי ואור מתוך החושך העליון

כמאמר חז"ל: "במקום שאתה מוצא גדולתו של הקדוש ברוך הוא" וכו' — שהוא הניח בצד את עצמות אור אין סוף, ומשרה את שכינתו באופן של צמצום, כדי שיהיו גילוי ואור מתוך החושך העליון.

חז"ל מלמדים (מגילה לא ע"א) שבכל מקום שמוצאים את גדולת הי' מוצאים גם את ענוותנותו. כאן הכוונה היא שה' הניח בצד את עצמות אור אין סוף והשרה את שכינתו בצורה מצומצמת, כדי שגילוי ואור יוכלו לצאת מתוך החושך העליון.

(וגם כי ע"י אתהפכא חשוכא שלמטה לנהורא מעוררים למעלה הגילוי מבחינת ישתש חשך סתרו שלמעלה מבחינת אור. וזהו ענין יתרון האור מן החשך^{141, 142} דייקא)

(וגם, כאשר החושך שלמטה מתהפך לאור, מתעורר למעלה גילוי מבחינת "ישתש חשך סתרו", שהיא למעלה מבחינת אור. וזהו פירוש "יתרון האור מן החשך" — דווקא.)

הסוגריים מוסיפים סיבה שנייה: כאשר אדם למטה הופך חושך לאור, הוא מעורר למעלה גילוי מבחינת "ישתש חשך סתרו", שהיא למעלה אפילו מבחינת האור עצמו. זהו פירוש "יתרון האור מן החשך" (קהלת ב, יג).

(עיי' בזהר פ' תזריע¹⁴³ דמ"ז ע"ב. ובפ' בשלח דנ"ז ע"א.¹⁴⁴ ועמ"ש בביאור ע"פ שחורה אני¹⁴⁵ ונאווה¹⁴⁶ בענין מצות לי"ת [לא תעשה] כו')

(עיינו בזהר, פרשת תזריע, דף מז ע"ב, ובפרשת בשלח, דף נז ע"א; וכן במה שנכתב בביאור על הפסוק "שחורה אני ונאווה", בענין מצוות לא תעשה וכו').

בענין זה מפנה המאמר לזהר על תזריע ועל בשלח, וכן לביאור בלקוטי תורה על "שחורה אני ונאווה" (שיר השירים א, ה), שמראה כיצד קיום מצוות לא תעשה מגלה אור נעלה מאוד.

ועיי' נמשך גילוי זה גם בלב האדם למטה להיות בחי' כלי ומשכן שתהיינה כלולות בו ב' המדות אהבה ויראה גם יחד עיי' המשכת בחי' שלום הכולל ומחבר כו'.

ובאמצעות זאת נמשך גילוי זה גם אל לב האדם שלמטה, כדי שיהיה בחינת כלי ומשכן שבו כלולות יחד שתי המדות, אהבה ויראה, על ידי המשכת בחינת השלום, הכולל ומחבר וכו'.

באמצעות ההתעוררות מלמטה מגיע הגילוי גם אל לב האדם, ונעשה הלב כלי ומשכן שבו אהבה ויראה שוכנות יחד. הדבר נעשה באמצעות המשכת השלום, המדה הכוללת ומחברת בין הפכים.

ועיי' נאמר שומר פיו ולשונו¹⁴⁷ שומר מצרות נפשו (משלי כ"א) פ"י שלא תהא נפשו צרה וקצרה מהכיל ב' הפכים כאחד שהן אהוי"ר [אהבה ויראה]

ועל כך נאמר: "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו" (משלי כא), כלומר, שנפשו לא תהיה צרה וקצרה מלהכיל שני הפכים כאחד, שהם אהבה ויראה,

אדמו"ר הזקן דורש את הפסוק במשלי כא, כג, "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו", כרמז ל"צר" במובן של צרות: שמירת הפה מונעת מן הנפש להיות צרה מכדי להכיל אהבה ויראה בעת ובעונה אחת.

אלא כמ"ש הרחיבי מקום אהלך¹⁴⁸ וגו' והיינו עיי' שמירת פיו ולשונו בבחי' אתכפיא סט"א [סטרא אחרא] הן בבחי' סור מרע כו'

אלא כפי שנאמר: "הרחיבי מקום אהלך" וגו'. והדבר נעשה על ידי שמירת הפה והלשון, באופן של הכנעת הסטרא אחרא, הן בבחינת "סור מרע" וכו'.

במקום זאת הנפש נעשית מרווחת, ככתוב: "הרחיבי מקום אהלך" (ישעיהו נד, ב). הדבר בא משמירת הפה והלשון, שהיא דרך להכניע את הסטרא אחרא בבחינת "סור מרע".

(ועיין מענין שומר פיו ולשונו בשלייה [בשני לוחות הברית] בתשכ"כ [בתורה שבכתב] בס"פ תוי"א [תורה אור] השייך לפי בהר שם פי' שזהו מענין מ"ם סתומה של למרבה המשרה¹⁴⁹ ושם נאמר ולשלום אין קץ כו' וכנ"ל)

(ועינינו בעניין "שומר פיו ולשונו" בשלייה, בחלק תורה שבכתב, בסוף תורה אור השייך לפרשת בהר. שם הוא מפרש שזה קשור למ"ם הסתומה של "למרבה המשרה", ושם נאמר "ולשלום אין קץ" וכו', כנזכר לעיל.)

הסוגריים מצטטים את השלייה, הקושר את "שומר פיו ולשונו" למ"ם הסתומה במילה "למרבה" שבישעיהו ט, ו — מ"ם סופית המופיעה באמצע המילה. אותו פסוק מדבר גם על "שלום ללא קץ", ובכך הוא קושר את שמירת הפה לנושא השלום שנידון לעיל.

שעי"ז נמשכה אהבה זו הכלולי [הכלולה] ביראה בפנימיות ותוכיות הלב להיות הלב בחיי כלי ומשכן לאהבה זו

כך נמשכת אהבה זו, הכלולה ביראה, אל פנימיות הלב ואל תוכו, עד שהלב נעשה כלי ומשכן לאהבה זו,

על ידי שמירת הפה נמשכת אהבה זו, הכלולה ביראה, אל תוכו של הלב, עד שהלב נעשה כלי ומשכן לה.

והיא תקועה ושמורה לנצח כל תמוט ממנו כל הימים בין במחשבה בין בדבור ומעשה וכמ"ש ודברתם בשבתך בביתך ובלכתך¹⁵⁰ וגו'

והיא קבועה ושמורה לעד, ואינה סרה ממנו כל הימים, בין במחשבה ובין בדיבור ומעשה; וכמו שכתוב: "ודיברתם בשבתך בביתך ובלכתך" וגו',

אהבה זו קבועה ומתמשכת ואינה מסתלקת, והיא מעצבת את המחשבה, הדיבור והמעשה כאחד. זהו המתואר בקריאת שמע: "ודיברתם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך" (Deuteronomy 6:7).

וקשרתם לאות¹⁵¹ וגו' והוקשה כל התורה לתפילין¹⁵² שכמו שתפילין שהם על הקלף גשמי ושורה בהם קדושה עליונה מאור א"ס ב"ה הסוכ"ע בפרשיות הכתובין בהם.

"וקשרתם לאות" וגו'. התורה כולה הוקשה לתפילין: כשם שעל התפילין, העשויות מקלף גשמי, שורה קדושה עליונה מאור אין סוף ברוך הוא, שהוא סוכב כל עלמין, באמצעות הפרשיות הכתובות בהן,

קריאת שמע ממשיכה: "וקשרתם לאות" (Deuteronomy 6:8) — מצוות תפילין. הגמרא (Kiddushin 35a) אומרת שהתורה כולה הוקשה לתפילין. התפילין עשויות מקלף גשמי, ובכל זאת אור סוכב כל עלמין שורה עליהן באמצעות הפרשיות הכתובות בתוכן.

כך הוא ענין כל המצות שהם בעשיה גשמיות ואעפ"כ [ואף על פי כן] שורה ומלובש בהם אור אי"ס ב"ה ולזאת יהיה כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו בעסק התורה והמצות בבחי' אהבה זו וכיטול זה.

כך הוא גם עניינן של כל המצוות: הן נעשות בעשייה גשמית, ואף על פי כן אור אין סוף ברוך הוא שורה ומתלבש בהן. לכן כל מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו של האדם בעיסוקו בתורה ובמצוות יהיו חדורים באהבה זו וכיטול זה.

כך בכל מצווה: אף שהיא מעשה גשמי, אור אין סוף שורה ומתלבש בה. לכן כל מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו של האדם בתורה ובמצוות חדורים באהבה זו וכיטול זה.

משא"כ ע"י אהבה שמבחי' הצמאון אף שנמשך עליו בחינת וימינו תחבקני¹⁵³ היא בחינת חיבוק מבחוץ ולכן היא חולפת ועוברת אחר התפלה כו'.

לעומת זאת, אהבה שמקורה בבחינת הצימאון, אף שנמשכת עליו בחינת "וימינו תחבקני", הרי זו חיבוק מבחוץ, ולכן היא חולפת ועוברת לאחר התפילה וכו'.

אהבה שמקורה בצימאון שונה מכך. גם אם היא מביאה לתחושה של "וימינו תחבקני" (Song of Songs 2:6), זהו חיבוק מבחוץ, ולכן היא דועכת בתום התפילה.

והמשככת גילוי זה בלב שיהא הלב משכן וכלי לאהבה זו שתהיה בפנימיותו ותוכיותו שתהיה תקועה ושמורה לנצח נעשה ע"י בחי' מחוקק שעושה חקיקה לכלי לקבל

המשככת גילוי זה אל הלב, כך שהלב יהיה משכן וכלי לאהבה זו, והיא תהיה בפנימיותו ובתוכו, קבועה ושמורה לעד, נעשית באמצעות בחינת המחוקק, החורט חקיקה בכלי כדי שיוכל לקבל.

כדי שהלב יהיה כלי קבוע לאהבה זו נדרשת בחינת המחוקק — מילה ששורשה קשור גם לחקיקה. כשם שאומן חורט חלל בכלי כדי שיוכל להכיל דבר־מה, כך המחוקק מפנה בלב מקום לקבל.

(ועמ"ש ע"פ במחוקק במשענותם^{154, 155} וע"פ החלצו מאתכם) ומחוקק זה משה כמ"ש כי שם חלקת מחוקק¹⁵⁶ ספון הוא הדעת שהוא מקור התורה.

(ועיין במה שכתוב על הפסוק "במחוקק במשענותם" ועל הפסוק "החלצו מאתכם"). והמחוקק הזה הוא משה, כמו שכתוב: "כי שם חלקת מחוקק ספון"; זו בחינת דעת, שהיא מקור התורה.

הטקסט מפנה למאמרים על הפסוקים "במחוקק במשענותם" (Numbers 21:18) ו"החלצו מאתכם". המחוקק הוא משה, שעליו נאמר "כי שם חלקת מחוקק ספון" (Deuteronomy 33:21); בחינתו היא דעת, מקור התורה.

ועי' נאמר וזאת התורה אשר שם משה¹⁵⁷ לפני בני ישראל (ועמ"ש במ"א ע"פ ואלה המשפטים¹⁵⁸ אשר תשישם לפניהם)¹⁵⁹

ועל כך נאמר: "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל". (ועיין במה שכתוב במקום אחר על הפסוק "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם").

זהו פירוש הפסוק "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל" (Deuteronomy 4:44). הסבר מקביל מובא במקום אחר על הפסוק "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (Exodus 21:1).

פי' לפני בבחינת פנמיות בני ישראל להיות המשכת והנורא מבחינת אל עליון ומבחי' ישת חשך סתרו יהיה גילוי אור עד שמאיר אור האהבה הכלולה ביראה בתוך פנימיות שבו

פירוש "לפני" הוא: בתוך הפנימיות של בני ישראל, שתימשך בחינת "והנורא" ממדרגת אל עליון, ומבחינת "ישת חושך סתרו" תהיה התגלות של אור, עד שאור האהבה הכלולה ביראה יאיר בתוך הפנימיות שבו,

"לפני" נדרש כקשור ל"פנים", כלומר "בתוך": משה הטמיע את התורה בפנימיות של עם ישראל. באמצעותו מתגלה האור מבחינת "ישת חושך סתרו", עד שהאהבה הכלולה ביראה מאירה בתוך האדם פנימה.

ועל ידו נעשה הלב כלי קיבול להיות תוכיות הלב ופנימיותו רצוף אהבה זו כל תמוט לעולם ועד.

ובאמצעותה נעשה הלב כלי קיבול, כך שתוכיות הלב ופנימיותו יהיו משובצות באהבה זו, ולא ימוטו לעולם ועד.

כך נעשה הלב כלי קיבול אמיתי, ופנימיותו העמוקה ביותר "משובצת" באהבה זו, שאינה מתערערת לעולם.

קטע 6 • 131-15

הוי' הוא האלקים

13 ועם כל הנ"ל יובן ענין וידעת היום להיות שהיום הוא עם הלילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד¹⁶⁰

ועל פי כל האמור יובן ענין "וידעת היום": היום כולל את הלילה, "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד",

לאחר שהתבארו הדברים, אדמו"ר הזקן חוזר לפסוק הפותח, "וידעת היום". כפי שהוסבר בתחילה, היום כולל את הלילה: "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד".

היינו כברייתו של עולם ברישא חשוכא¹⁶¹ והדר נהורא שמן החושך נעשה אור כך הוא גילוי אור א"ס ב"ה מחשך עליון ברישא חשוכא בחינת ישת חשך סתרו¹⁶² ואל עליון והדר נהורא¹⁶³ להיות בחי' אור וגילוי

כלומר, כפי שהיה בבריאת העולם — "ברישא חשוכא והדר נהורא", תחילה חושך ואחר כך אור, שכן מתוך החושך נעשה אור. כך גם גילוי אור אין סוף ברוך הוא מתוך חושך עליון: תחילה "חשוכא", בחינת "ישת חשך סתרו" ו"אל עליון", ואחר כך "נהורא", שתהיה בחינת אור וגילוי.

העולם נברא בסדר הזה, "ברישא חשוכא והדר נהורא" (שבת עז, ב), כדי שהאור יופיע מתוך החושך. כך גם בגילוי ה': תחילה החושך העליון של "ישת חשך סתרו" ושל "אל עליון", ולאחר מכן אור וגילוי הנמשכים ממנו.

והיינו ע"י הדעת וזהו וידעת היום ומזה וידעת כי¹⁶⁴ הוי' הוא אלהים שנמשך להיות חיבור ויחוד שם הוי' עם שם אלהים ע"י המשכות וי"ו והנורא מאל עליון הכולל ומחבר השני הפכים.

והדבר נעשה באמצעות דעת, וזהו "וידעת היום". מכאן באים ל"וידעת כי הוי' הוא אלקים": נמשכת התחברות וייחוד של שם הוי' עם שם אלקים, באמצעות המשכות הווי"ו של "והנורא" מ"אל עליון", הכולל את שני הפכים ומחבר ביניהם.

המשכת האור מתוך החושך נעשית באמצעות דעת, שעליה מרמז "וידעת היום". באמצעותה מכירים בכך ש"הוי' הוא אלקים": שם הוי', המורה על ה' כפי שהוא למעלה מן העולם, מתחבר עם שם אלקים, המורה על ה' כפי שהוא נסתר בתוך העולם. החיבור נעשה באמצעות הווי"ו של "והנורא" מ"אל עליון", המאחד את הפכים.

14 והמשכה זו שהוא מלמעלה מעלה מן ההשתלשלות מבחינת ישך חשך סתרו להיות גילוי אור שהוא ע"י בחי' גבורות וצמצומים באתעדל"ת [באתערותא דלתתא] תליא מילתא ע"י

והמשכה זו, שמקורה גבוה מאוד למעלה מהשתלשלות, מבחינת "שם את החושך למסתורו", כדי שתתגלה הארה — דבר הנעשה באמצעות גבורות וצמצומים — תלויה ב"אתערותא דלתתא": באמצעות

המשכה זו, שמקורה גבוה מאוד למעלה מסדר העולמות, מבחינת "שם את החושך למסתורו", נעשית באמצעות גבורות וצמצומים, וכמו כל גילוי כזה היא "תלויה באתערותא דלתתא". כעת מציין הטקסט מהי ההתערורות הזאת.

כי והשבות אל לבבך¹⁶⁵ שיהיו ב' הלככות כאחד שגם היצר הרע ישוב לעבודת ה' בבחינת אתכפיא ובטל רצונך¹⁶⁶ כו' שבאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא במקום שאתה מוצא גדולתו¹⁶⁷ וכו':

[כלומר, שתשיב זאת אל לבך, ששני הלככות יהיו כאחד, כך שגם היצר הרע ישוב לעבודת ה' בדרך של אתכפיא ושל "בטל את רצונך" וכו'; שכן אתערותא דלתתא מעוררת אתערותא דלעילא, "בכל מקום שאתה מוצא את גדולתו" וכו'.

ההתערורות היא "להשיב זאת אל לבך": לאחד את שני הלככות, כך שגם היצר הרע יעבוד את ה' באמצעות אתכפיא ובאמצעות "בטל את רצונך". אתערותא דלתתא מביאה אתערותא דלעילא, ואז גדולת ה' מתגלה יחד עם ענוותנותו — הצמצום שלו עצמו כדי להתגלות.

15 קיצור. אך גילוי זה באתעדליית [באתערותא דלתתא] תליא באתכפיא ואתהפכא חשוכא לנהורא שעייז נמשך מלמעלה גילוי ואור מתוך החושך העליון. שומר פיו ולשונו¹⁶⁸ כו'.

סיכום. אך גילוי זה תלוי בהתעוררות מלמטה, באתכפיא ובהפיכת החושך לאור, שבאמצעות נמשכים מלמעלה גילוי ואור מתוך החושך העליון. "שומר פיו ולשונו" וכו'.

סיכום החלק הרביעי: הגילוי תלוי בהתעוררות מלמטה, בהכנעת החושך ובהפיכתו לאור, שבאמצעות נמשכים גילוי ואור מתוך החושך העליון. שמירת הפה והלשון (משלי כא, כג) היא חלק מכך.

והיינו עיי במחוקק בחינת דעת וזהו וידעת היום. ומזה וידעת היום כי¹⁶⁹ הוי' הוא האלקים.^{170, 171, 172, 173, 174} והיינו עיי והשבות אל לבבך כו'.

וזהו באמצעות "במחוקק" — בחינת דעת, וזהו "וידעת היום". ומכאן "וידעת היום כי הוי' הוא האלקים". והיינו באמצעות "והשבות אל לבבך" וכו'.

הדבר נעשה באמצעות בחינת "מחוקק", שהיא דעת, וזהו "וידעת היום"; מכך באה הידיעה "כי הוי' הוא האלקים". כל זה נעשה באמצעות "והשבות אל לבבך" — איחוד שתי הנטיות.

ועדייז יי' [יש לומר] משארזי' [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] (בברכות דנ"ה ע"ב) גבי בצלאל. בצל אל היית וידעת.¹⁷⁵ פיי בצל אל היינו בחיי אל עליון¹⁷⁶ כמייש בזח"ב [בזהר חלק ב'] תרומה (קנ"ב סע"א [סוף עמוד א]).

ועל דרך זו אפשר לבאר את דברי חז"ל (בברכות דף נה ע"ב) על בצלאל: "בצל אל היית וידעת". פירוש "בצל אל" הוא בחינת "אל עליון", ככתוב בזהר חלק ב, תרומה (סוף דף קנב ע"א).

אותו רעיון מסביר את המסופר בתלמוד על בצלאל (בנוסח הדפוסים שלנו, ברכות נה ע"א): כשבצלאל הבין כיצד ה' רוצה שייבנה המשכן, אמר לו משה: "בצל אל היית וידעת" — משחק מילים על שמו. הוזהר (חלק ב, קנב ע"א) מזהה את "אל" זה עם "אל עליון".

ומזה נמשך בחי' וידעת היינו וידעת היום בחינת ברישא חשוכא והדר נהורא וכנ"ל ואח"כ והשבות אל לבבך כו'

ומכאן נמשכת בחינת "וידעת", כלומר "וידעת היום" — בחינת "ברישא חשוכא והדר נהורא", כנזכר לעיל; ואחר כך "והשבות אל לבבך" וכו'.

מבחינת "אל עליון", "בצל אל", נמשכת בחינת "וידעת", כלומר "וידעת היום": תחילה חושך ואחר כך אור. רק לאחר מכן באה העבודה הפנימית של "והשבות אל לבבך".

וזהו שאמר לעשות משכן תחלה להמשיך המקיף העליון מבחינת ישת חשך סתרו ואח"כ ארון וכלים שיהיה ההתכללות בפנימית.

וזהו שאמר לעשות תחילה משכן, כדי להמשיך את האור המקיף העליון מבחינת "ישת חשך סתרו"; ואחר כך את הארון והכלים, כדי שההתכללות תהיה בפנימיות.

לכן אמר בצלאל לעשות תחילה את המשכן, כדי להמשיך את האור המקיף העליון מבחינת "ישת חשך סתרו". רק לאחר מכן באו הארון והכלים, כדי שההתכללות תתרחש גם בפנימיות.

ועיין מענין כי הוי' הוא האלקים בזח"ג [בזהר חלק ג] נשא (קמ"ג א'). קרח (קע"ח ב') פ' אחרי (דס"ה א') בראשית (ד"י"ב 177 סע"א [סוף עמוד א]). וארא (דכ"ה 178 א') ועמ"ש מזה בד"ה שובה ישראל: 180, 179

ועיין בענין כי הוי' הוא האלקים בזהר חלק ג, נשא (קמ"ג א'); קרח (קע"ח ב'); פרשת אחרי (דף ס"ה א'); בראשית (דף י"ב סוף ע"א); וארא (דף כ"ה א'). ועיין גם מה שכתוב על כך במאמר המתחיל "שובה ישראל".

המאמר מסיים בהפניות לקטעים בזהר העוסקים ב"כי הוי' הוא האלקים", ובהפניה למאמר בלקוטי תורה "שובה ישראל". לפי הערות קה"ת, הוזהר שם מדבר על הכללת שם אלקים בשם הוי', ועל "וידעת היום" כידיעת ה' בפרטות.

בעבודה

המאמר דורש מן האדם לעבוד את ה' בשמחה של מצוות, אך שמחה הנתונה בתוך יראה וביטול: כלפי חוץ יראה, ובתוך הלב אהבה שירה. כדי שהאהבה תתקיים ולא תהיה רגש חולף בזמן התפילה, עליו להביא גם את היצר הרע לעבודת ה', להתגבר על טבעו הן בסור מרע הן בעשה טוב ובהנחת רצונו שלו, ולשמור על פיו ולשוננו, כדי שלבו יהיה רחב דיו להכיל אהבה ויראה יחד.

שאלות לשיחה

1. מדוע אהבה באה מתוך ריחוק ויראה מתוך קרבה, וכיצד ההבנה שהאור הסובב נמצא "למטה כפי שהוא למעלה" תומכת בכך?
2. כיצד הקושי של שמעון העמסוני עם המילה "את" מוביל למסקנה שהאהבה צריכה לכלול יראה, אך לא להפך?
3. מה מסמלת הווי"ו הנוספת ב"והנורא", ומדוע רק אור שלמעלה מכל העולמות יכול לחבר שני הפכים?
4. מדוע קיום מצווה בפועל בעולם הזה גדול מכל התענוג של העולם הבא?
5. כיצד שמירת הדיבור מרחיבה את הנשמה כדי שתוכל להכיל שני הפכים, ומה גורם לאהבה הנוצרת כך להתקיים גם לאחר התפילה?

הערות

פסוקה 1

1 וידעת היום והשבות

"דע היום והשב אל לבבך כי הוי' הוא האלקים, בשמים ממעל ועל הארץ מתחת; אין עוד". זהו הפסוק הפותח את המאמר, והוא נקרא כאן כביטוי לאיחוד היום והלילה ולשני היצרים.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, לט.

2 וידעת היום כמו שהיום הוא עם הלילה ושניהם אחד

ראשית חכמה (המובא בטקסט) מסביר את "דע היום" כך שיום כולל גם יום וגם לילה, "יום אחד"; ולכן הוי', מידת הרחמים, ואלקים, מידת הדין, הם אחדות אחת.

Reshit Chokhmah, Gate of Love 5:64 ראשית חכמה, שער האהבה

ה:ס"ד

וזהו שאמר הפסוק (דברים ד, לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים, פרוש כאשר תדע סוד היום, כי יום סתם הוא יום ולילה, כאומרו (בראשית א:ח') ויהי ערב ויהי בקר יום אחד בכל מעשה בראשית, תדע כי ה' הוא האלקים, שהם הנהגת הרחמים סוד ידויד, והנהגת הדין בסוד אלקים, שניהם יחוד אחד, כשם שאי אפשר ללילה בלא יום ולא יום בלא לילה.

Hamesorah Publishers, Jerusalem 2005 (CC-BY-NC)

3 ויהי ערב ויהי בקר יום אחד

"ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות ש"יום" כולל גם את הלילה — שני הפכים היוצרים אחד.

Genesis 1:5 בראשית א:ה'

וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ לַיְלָה וַיְהיֶיְעָרֶב וַיְהיֶיבֹקֶר יוֹם אֶחָד:

And G-d called the light Day, and the darkness He called Night. And there was evening and there was morning, one day.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, ה. במאמרי אדה"א כאן ע' קנה מבאר הענין באריכות.

4 כד אתכפיא סט"א

בוהר (תרומה) נאמר שכאשר הסטרא אחרא נכפפת, כבודו של הקדוש ברוך הוא מתעלה. כאן הדברים מתארים כיצד מביאים את היצר הרע לשרת את ה'.

Zohar II, 128b זח"ב קכח, ב

הערת קה"ת

זח"ב קכח, ב ואילך.

5 ככל לבבך בשני יצריך

התלמוד דורש את המילים "ככל לבבך" (דברים ו, ה) כ"בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע". זהו הבסיס ל"שני הלבבות" שבמאמר.

Berakhot 54a:6 ברכות נ"ד א:ו'

חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שנאמר: "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל גִּדְּךָ וּבְכָל כֹּחְךָ" — "בְּכָל לִבְּךָ" — בשני יצריך, בִּיצֵר טוֹב וּבִיצֵר רָע. "וּבְכָל נַפְשְׁךָ" — אֲפִילוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. "וּבְכָל מַאֲדְךָ" — בְּכָל מְמוֹנְךָ. דָּבָר אֲחֵר: "בְּכָל מַאֲדְךָ" — בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הוּא מוֹדֵה לּוֹ.

A man is in duty bound to utter a benediction for the bad even as he utters one for the good ; as it is said, "And thou shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might" (Deut. vi. 5) — "with all thy heart," i.e. with thy two impulses, with the good and the evil impulse ; "with all thy soul," i.e. even if He take thy soul; ... "with all thy might," i.e. with all thy wealth. Another

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות נד, א. וראה לעיל פ' חוקת נח, ד.

6 ככל לבבך . כי כך הוי' הוא האלקים

ההערה מפנה את הקורא להערות המקורות של העורכים באותו עמוד בלקוטי תורה, לעיון נוסף במקורות העוסקים בנושא.

הערת קה"ת

ראה לעיל במי"מ בפ' חוקת סו, ג. ד"ה הראת — תשל"ו סעי' ו (סה"מ מלוקט ח"ד ע' לח).

7 וידעת כי כך הוי' הוא האלהים

הזוהר (וארא), המובא בטקסט, דורש את "דע היום והשב אל לבבך כי הוי' הוא האלקים", ושואל מדוע הפסוק מסודר כך.

Zohar, Vaera 9:82-10:93 ספר זוהר, וארא ט':פ"ב-י"צ:ג

8 ברי"ח שער האהבה ספ"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אחר שמבאר ענין שיום הוא יום ולילה, מבאר ענין לבבך "שלבב הם ימין ושמאל יצ"ט ויצה"ר ג"כ קשור עם וידעת היום שפ"י כי ימין ושמאל הם נקשרים ביום ולילה, ימין ביום ושמאל בלילה".

9 ובספר עה"ק ח"א פרק י"א י"ב

לפי ההערה, מוסברים שם ענייני היום והלילה והפסוק "דע היום".

הערת קה"ת

דשם מבאר ענין מדת יום ולילה ופ"י הפסוק וידעת היום.

10 ובוהר פ' וארא דכ"ו ע"ב ודכ"ז ע"א ובפ"י הרמ"ז

לפי ההערה, מובא שם הקטע מהזוהר בפרשת וארא, עם פירוש הרמ"ז.

הערת קה"ת

נעתק ביהל אור ע' תלט. ראה לעיל פ' חקת נח, ד.

11 שמעון העמסוני הי' דורש

שמעון העמסוני דרש כל "את" שבתורה, אך נעצר בפסוק "את הוי' אלקיך תירא", עד שרבי עקיבא לימד שהמילה כוללת גם תלמידי חכמים. אדמו"ר הזקן שואל מדוע ה"את" שבפסוק על אהבה לא עוררה בו קושי.

Pesachim 22b:11 פסחים כ"ב ב:י"א

כדתנא: שמעון העמסוני, ואמרי לה נחמיה העמסוני, הנה דורש כל 'אתים' שבתורה, כיון שהגיע ל"את" ה' אלקיך תירא" פירש. אמרו לו תלמידיו: רבי, כל 'אתים' שדרשת מה תהא עליהן? אמר להם: כשם שקבלתי שך על הדרישה, כך אני מקבל שך על הפרישה. עד שבה רבי עקיבא ודרש: "את ה' אלקיך תירא" — לרבנות תלמידי חכמים.

We are taught that Simon of Amsuni, and others say, Nehemiah of Amsuni, was accustomed to interpret every word Eth. When he reached the Eth of (Deuteronomy 6:13, Deuteronomy 10:20) "Thou shalt fear the L-RD, thy G-d", he refrained [did not interpret it]. Said his disciples to him: "Why, Rabbi, what will become of those Eth's thou didst interpret?" Whereupon he answered: "Just as well as I will be rewarded for making those interpretations, so will I be rewarded for refraining in this case." But when R. Akiba came,

... he interpreted

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • En Jacob (Rabbi S.H. Glick) (Public Domain)

הערת קה"ת

פסחים כב, ב. וש"נ. וראה בהמ"מ למאמרי אדה"א כאן ע' קעו לאיזה פסוק הכוונה.

12 ואהבת את הוי' אלהיך דא איהו רוא לאכללא שמאלא בימינא

אחד מקטעי הזוהר המנויים בהערת קה"ת: הוא מפרש את "והשב אל לבבך" כהכללת השמאל בימין, ואת "ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך" כימין ושמאל, הנקראים היצר הטוב והיצר הרע.

Zohar, Vaera 10:93-13:104 ספר זוהר, וארא י"ג-י"ג:י"ג:ק"ד

Thus this is the meaning of the words, "Know therefore this day, etc.", to unite the Right with the Left and so to "know that TETRAGRAMMATON is ELOHIM". Said R. Abba: 'Most assuredly so! "This Aaron and Moses"- "this Moses and Aaron"; wind fused with water, water with wind.' R. Abba expounded in a similar way the verse: "Thou shalt love TETRAGRAMMATON thy G-d with all thy heart and with all thy soul and with all thy strength" (Deut. 6, 5). 'The holy ... unification', he said, 'is intimated here, and an

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

13 למה לא הי' קשה לו בואהבת . . בתשוי מהרי"ל

התשובה שעליה מסתמך הטקסט לשאלת המפרשים על ה"את" שב"ואהבת".

הערת קה"ת

סימן ס"א. מובא בסה"מ תקס"ג ח"ב ע' תרצה. מאמרי אדה"ז — הקצרים ע' שכח. אוה"ת דברים פ' ואתחנן כרך ה ע' כ"ב. עיין בשם הגדולים להחיד"א מערכת גדולים אות י' בערכו.

14 בזוהר הקדוש

שם שואל אדמו"ר הזקן מדוע הזוהר מכנה את "כשני יצריך" סוד, ומסביר כיצד אפשר להפוך את עצם רצונו של היצר הרע לאהבה גדולה לה'.

הערת קה"ת

ע' זח"ב (קסב, א). זח"ג (רסז, א). וע"ע זח"ב (כו, ב. כז, א). ושם רטז, א. וע"ל חקת (נח, ד). [כ].

15 את הטפל

התלמוד דורש את הביטוי "את בשרי" ככולל גם את הטפל לבשרו, כלומר את עורו; באותו קטע מובאת גם תורתו של שמעון העמסוני. אדמו"ר הזקן שואל את הביטוי כדי לתאר את היראה כמרכיב הטפל לאהבה.

Bava Kamma 41b בבא קמא מ"א ב

הערת קה"ת

ראה ב"ק מא, ב. וש"נ.

16 ((ולפי . .))

בכמה כרכים של כתבי יד מופיעות המילים "ומכיוון שהיראה נרמזת במילה 'את'..." בלי סוגריים, כחלק מהטקסט העיקרי.

הערת קה"ת

בכמה ביכלאך מאמרי אדה"ז נמצא זה בלי סוגריים.

17 כי האהבה הוא בחי' דכר

תניא מסביר שהאהבה נקראת "איש" ו"זכר", כמו "זכר חסדו", והיראה נקראת "אשה", כמו "אשה יראת ה'"; אהבה רבה באה מלמעלה במתנה למי שהוא שלם ביראה.

הערת קה"ת

ראה תניא פרק מג.

18 זכר חסדו

"זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל". המילה "זכר" פירושה גם "זכר", ולכן הפסוק קושר בין חסד ואהבה לבין ההיבט הזכרי.

Psalms 98:3 תהילים צ"ח:ג

זְכַר חֲסִדוֹ וְאַמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רְאוּ כָּל־אֲפִסְי־אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹקֵינוּ:

He hath remembered His mercy and His faithfulness toward the house of Israel; All the ends of the earth have seen the salvation of our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צח, ג.

19 אשה יראת ה'

"אשה יראת הוי' היא תתהלל". הפסוק קושר את היראה עם ההיבט הנקבי, נוקבא.

Proverbs 31:30 משלי ל"א:ל

שֶׁקֶר חַחַן וְהַכֵּל יִיפִי אִשָּׁה יִרְאֵתֵהוּ הִיא תִתְהַלֵּל:

Grace is deceitful, and beauty is vain; But a woman that feareth the L-RD, she shall be praised

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי לא, ל.

20 כי הנה האהבה היא התשוקה לדבקה בו . . מחמת ריחוק

לפי ההערה, מובא שם המשפט שלפיו האהבה נובעת מריחוק.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת במדבר כרך ו ע' איתתפט. בבאי"ה לאדה"א פג, ג מבאר שהאהבה הוא בקירוב, ראה ע"ז במאמרי אדה"א כאן ע' קעז.

21 וכמשל מי שהוא רחוק מבית אביו

לפי ההערה, משל הבן הרחוק מבית אביו מוסבר שם באריכות.

הערת קה"ת

27 תגדל התשוקה והצמאון

דיון מקביל באופן שבו הריחוק מעצים את הכמיהה והצימאון, כפי שמציינת ההערה.

הערת קה"ת

ראה מאמרי אדה"צ פרשיות ח"א פ' וירא ע' קכט. סה"מ תקס"ו ע' שיא. שערי אורה כט, א.

28 כי נשגב שמו לבדו

"כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים". רק הודו וזיוו מגיעים גם לעולמות העליונים.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' בְּיִגְשָׁב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יג.

29 צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה

בעולם הבא "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". מכאן שגם גן עדן מקבל רק זיו.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מְרַגְּלָא בַּפּוּמִיָּה דְּרַב: לֹא כְּעוֹלָם הָזֶה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא פְרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא מִשָּׂא וּמְתָן וְלֹא קִנְיָה וְלֹא שְׂנְאָה וְלֹא תַּחְרוּת, אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְנִים מִזִּיּוֹ הַשְּׁכִינָה, שְׁנַאֲמַר: "וַיַּחְזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יז, א.

30 מזמור לדוד

"מזמור לדוד, בהיותו במדבר יהודה". כותרתו של מזמור הצימאון, הנקרא כהדרכה על המדבר של העולם הזה.

Psalms 63:1 תהילים ס"ג:א

מִזְמוֹר לְדָוִד בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִדְבַּר יְהוּדָה:

A Psalm of David, when he was in the wilderness of Judah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סג, א. [כ].

31 יהודה הפעם אודה

לאה אמרה: "הפעם אודה את הוי'", וקראה לבנה יהודה. המאמר קושר את השם למצב שנוצר בעקבות המדבר של העולם הזה.

Genesis 29:35 בראשית כ"ט:ל"ה

וַתֵּהָרָה עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרָאתִי שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֵד מִלֶּדֶת:

המשל נתבאר באריכות במאמרי אדה"א כאן ע' קעו ואילך. עטרת ראש סח, א. אמרי בינה שער הק"ש פע"ד.

22 ועי' נאמר נפשי אויטיך בלילה

תניא מביא את דברי הוזהר על "נפשי אויטיך בלילה": מכיוון שה' הוא נפשו וחיייו האמיתיים של האדם, הוא משתוקק אליו כפי שאדם משתוקק לחייו שלו.

הערת קה"ת

ראה תניא פרק מד. ובליקוט פירושים — חיתריק שם.

23 נפשי אויטיך בלילה

המדרש אומר שכשם שלתמר יש כמיהה, כך גם לצדיקים יש כמיהה, וכמיהתם היא להקדוש ברוך הוא, כפי שנאמר: "נפשי אויטיך בלילה".

Bamidbar Rabbah 3:1 במדבר רבה ג:א'

24 נפשי אויטיך בלילה

הוזהר (אחרי מות) שואל מדוע נאמר "נפשי אויטיך", ומסביר שהקדוש ברוך הוא הוא הנשמה והרוח של הכול, ולכן משתוקקים להידבק בו.

Zohar, Achrei Mot 31:193-33:203 ספר הוזהר, אחרי מות ל"א:קצ"ג-ל"ג:ר"ג

R. Hiya discoursed on the verse: "(With) my soul have I desired thee in the night, yea, with my spirit within me will I seek thee early" (Isa. 26, 9). 'It does not say here,' he remarked, "my soul desires thee", but "my soul I desire thee". The explanation is, as we have learnt, that G-d is the soul and spirit of all, and Israel here calls Him so and says, "I desire thee in order to cleave to thee and I seek thee early to find thy favour".

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

25 צמאה לך נפשי

"צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי מים". הריחוק והיובש מגבירים את הצימאון לה'.

Psalms 63:2 תהילים ס"ג:ב

אֱלֹקִים אֱלִי אַתָּה אֲשַׁחֲרֶךָ צִמְאָה לִךְ נַפְשִׁי כִּמְהָ לֶךְ בִּשְׂרִי בְּאַרְצ־צִיָּה וְעִיִּף בְּלִי־מִיִּם:

O G-d, Thou art my G-d, earnestly will I seek Thee; My soul thirsteth for Thee, my flesh longeth for Thee, In a dry and weary land, where no water is

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סג, ב.

26 כן בקדש חזיתך

"כן בקדש חזיתך לראות עוון וכבודך". צימאונה של הנשמה הוא לחזות בה' באופן זה.

Psalms 63:3 תהילים ס"ג:ג

כֵּן בִּקְדֹשׁ חֲזִיתֶךָ לְרְאוֹת עֲוֹן וּכְבוֹדֶךָ:

So have I looked for Thee in the sanctuary, To see Thy power and Thy glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סג, ג. [כ].

judgments are in the earth, The inhabitants of the world
learn righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 הערת קה"ת מפנה ל: Deuteronomy 30:1 למילים האלה.

Deuteronomy 30:1 דברים ל:א

וְהָיָה כִּי־בָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי
לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל־לִבְךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:

And it shall come to pass, when all these things are come
upon thee, the blessing and the curse, which I have set be-
fore thee, and thou shalt bethink thyself among all the na-
tions, whither the L-RD thy G-d hath driven thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

40 בד"ה מצה זו

המאמר על "מצה זו", שאליו מפנה הטקסט עצמו. הוא מסביר את מוחין
דאבא, בחינת חכמה שלמעלה מהשתלשלות, שבה למעלה ולמטה שווים
ו"חושך ואור שווים".

הערת קה"ת

לעיל צו יב, ב.

41 יראה בושט שהוא יר"ע

התניא מבחין בין יראה תתאה, הנמשכת מהתבוננות בגדולת ה' בעולמות
ומשמש שער לתורה ולמצוות, לבין יראה עילאה, יראת בושט, הנמשכת
מהאלוקות הפנימית שבעולמות.

Tanya, Likkutei Amarim 43:3 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים
מ"ג:

אִךְ הִירָאָה עִלְאָה, יִרְאָה בִּשְׁת יִרְאָה פְּנִימִית, שֶׁהִיא נִמְשָׁכֶת מִפְּנִימִית
הָאֱלֹהִים שֶׁבְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת, עֲלֶיהָ אָמְרוּ: "אִם אֵין חֻקָּה אֵין יִרְאָה",
דְּחֻקָּה, הִיא כִּיָּם מִ"ה" – וְהַחֻקָּה מֵאֵין תִּמְצָא, וְ"אֵיזֶהוּ חֻקָּה הִרְאָה
אֶת הַנוֹלָד", פִּירוּשׁ, שֶׁרְאָה כָּל דָּבָר אִיךְ נוֹלָד וְנִתְהַוָּה מֵאֵין לֵישׁ, בְּדָבָר
ה' וְרוּחַ פִּי יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְכָרוּחַ פִּי כָּל צִבְאָם".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פמ"ג. סידור בהערה לתיקון חצות.

42 "אימה ופחד נפלו עליהם". מתוך שירת הים; אדמו"ר הזקן משתמש במילים
אלה כדי לתאר את היראה שנופלת על מי שחש בקרבת ה'.

Exodus 15:16 שמות ט"ו:ט"ז

תפל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועה ודמו כאבן עדי-עבר עמך
Havayah עדי-עבר עמ"ז קניית:

Terror and dread falleth upon them; By the greatness of
Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass
over, O L-RD, Till the people pass over that Thou hast
gotten

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

43 וירא העם וינועו

"העם ראו, רעדו ועמדו מרחוק". במתן תורה; כאן יש לקרוא זאת כנסיגה

And she conceived again, and bore a son; and she said: 'This
time will I praise the L-RD.' Therefore she called his name
Judah; and she left off bearing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, לה.

32 בד"ה רני ושמחי

שם מבחין אדמו"ר הזקן בין רינה – הכמיהה כלפי מעלה שבאה "בערב" –
לבין שמחה, המשכת אור אין סוף מלמעלה אל התורה והמצוות מבחינת
אנכי ("אני"); לנשמה היהודית יש את שתיהן, ואילו למלאכים יש רק רינה.

הערת קה"ת

תו"א לו, ב.

33 רבות במדבר ר"פ גימ"ל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

כך צדיקים יש להם תאוה... כמ"ש נפשי אויתך.

34 זח"ג דס"ז ע"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נפשי אותך מבעי לי מאי אויתך.

35 השוה ומשוה קטן וגדול

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט וכל מאמינים.

36 המגביהי לשבת המשפילי לראות

המילים כאן מצטטות את Psalms 113:5. הקטע מופיע למטה.

Psalms 113:5 תהילים קי"ג:ה'

מי כה אֱלֹהֵינוּ הַמִּגְבִּיִּה לְשִׁבְתָּ:

Who is like unto the L-RD our G-d, That is enthroned on
high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיג, ה-ו.

37 המגביהי לשבת המשפילי לראות

"המרום לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ". האור המקיף וזה למעלה
ולמטה.

Psalms 113:5-6 תהילים קי"ג:ה'-ו'

מי כה אֱלֹהֵינוּ הַמִּגְבִּיִּה לְשִׁבְתָּ: הַמִּשְׁפִּיל לְרֹאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

Who is like unto the L-RD our G-d, That is enthroned on
high, That looketh down low Upon heaven and upon the
earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 "נפשי אייויתך בלילה". אדמו"ר הזקן מפרש את "לילה" כהסתר אורו של
ה', המעורר את כיסופיה של הנשמה.

Isaiah 26:9 ישעיהו כ"ו:ט'

נַפְשִׁי אִוִּיתְךָ בַּלֵּילָה אֶפְרוּחִי בְּקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךְ כִּי כַּאֲשֶׁר מִשְׁפָּטֶיךָ לְאָרֶץ
צָדֵק לְמַדּוּ יִשְׁכְּבִי תָבֵל:

With my soul have I desired Thee in the night; Yea, with my
spirit within me have I sought Thee earnestly; For when Thy

R. Johanan : Every prophet prophesied only to marry his daughter to a disciple of the wise, and for him who transacts ... the affairs of a disciple of the wise

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לד, ב.

48 ראשית חכמה יראת ה'

|"ראשית חכמה יראת הוי"י". הפסוק קושר בין יראה לחכמה.

Psalms 111:10 תהילים קי"א:י'

ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עשיהם תהלתו עמדת לעד:

The fear of the L-RD is the beginning of wisdom; A good understanding have all they that do thereafter; His praise endureth for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיא, י'.

49 והחכמה היא בחי' אצי'

|"המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תי"ז תי"ו.

50 ופי' אצילות היינו ג"כ מלשון אצל וסמוך

שם מוסבר שאצילות נדרשת מן "ואצלת": אצילות היא ירידה, התלבשות אור אין סוף בחכמה, ועשר הספירות שלה נקראות עשרה "תיקונים" — לבושים לאור אין סוף, המאוחד עמו, "הוא וכליו אחד".

הערת קה"ת

ראה תו"א יד, א.

51 ואהי' אצלו אמון

|"החכמה אומרת: "ואהיה אצלו אמון". המילה "אצלו" היא השורש שבו מוצא אדמו"ר חזקן את המילה "אצילות".

Proverbs 8:30 משלי ח':ל'

ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום משחקת לפניו בכל עת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, Playing always before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח, ל.

52 בינה מקננא בבריאה

|"המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תי"ז תי"ו.

53 בינה מקננא בבריאה

|"תיקוני זוהר (כפי שמצוטט בהערת קה"ת) מתאר את אימא עילאה, האם העליונה, בינה, כשהיא מקננת בכיסא, כלומר בעולם הבריאה.

Tikkunei Zohar 21a:5-7 תיקוני זוהר כ"א א:ה-ז'

ודא ב' מבראשית דאמ' בה בחכמה יבנה בית. ודרור קן לה דא אימא עלאה יובל דאתמר בה וקראתם דרור בארץ. בזמנא דצפור מצאה בית דאיהי בי מקדשא ואתבניא ואתתקנת מיד דרור דאיהי שכינת' עלאה אשכחת (נ"א אשתכחת) קן לה לעילא (נ"א מלעילא) ומיד אשר שתי

|"מפני עוצמת היראה שהקרבה מעוררת.

Exodus 20:15 שמות כ':ט"ו

וכל העם ראים את־הקולות ואת־הלפידים ואת קול השפָּר ואת־ההר עשן וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק:

And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, טו.

44 "נפשי משתוקקת אליך בלילה": האהבה הנובעת מן הריחוק.

Isaiah 26:9 ישעיהו כ"ו:ט'

נפשי אויתך בלילה אפֿ־רוחי בקרבי אֶשְׁחַרְךָ כִּי כֹאֶשֶׁר מִשְׁפָּטֶיךָ לְאַרְץ צָדֵק לְמַדּוֹ יִשְׁבִּי תִבֵּל:

With my soul have I desired Thee in the night; Yea, with my spirit within me have I sought Thee earnestly; For when Thy judgments are in the earth, The inhabitants of the world learn righteousness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

45 אך ההתכללות

|"לפי ההערה, הקטע הזה על התכללות האהבה והיראה מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת יתרו ע' תתקסד.

46 "שלוש שלום לרחוק ולקרוב, אמר הוי', ורפאתיו". כאן הפסוק נקרא כמתאר שלום המחבר בין אהבה ("ירחוק") ליראה ("קרוב").

Isaiah 57:19 ישעיהו נ"ז:י"ט

בוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וְלִקְרוֹב אָמַר הָאֱלֹהִים וּרְפָאֲתִיו:

Peace, peace, to him that is far off and to him that is near, Saith the L-RD that createth the fruit of the lips; And I will heal him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 לרחוק שנעשה קרוב

|"רבי אבהו לומד מן הפסוק שמקדימים לברך את "הרחוק": מקומם של בעלי התשובה, שהיו רחוקים והתקרבו, גבוה ממקומם של הצדיקים הגמורים.

Berakhot 34b:17-18 ברכות ל"ד ב:י"ז-י"ח

אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינָא וְכוּ': מָנָא הָנִי מִיָּלִי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: דְּאָמַר קְרָא: "בוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וְלִקְרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאֲתִיו". אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא בַּר אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנִּבְיָאִים כּוֹלֵן לֹא נִתְנַבְּאוּ אֵלָּא לְמַשִּׁיחַ בְּתוֹ לְתַלְמִיד חָכָם, וְלַעֲוֹשֶׂה פְּרָקְמִטָּא לְתַלְמִיד חָכָם, וְלַמְהַנֶּה תַלְמִיד חָכָם מִנְּכֻסָּיו. אָבֵל תַּלְמִידֵי חָכְמִים עֲצָמָן — עֵין לֹא רִאֲתָה אֱלָקִים וְזִלְתָּה יַעֲשֶׂה לְמַחְכֵּה לֹוִי.

They declared concerning R. Hannina b. Dosa, etc. Whence is this? R. Joshua b. Levi said :For the Scriptures state, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near, saith the L-rd that createth the fruit of the lips; and I will heal him" (Is.lvii. 19). R. Hiyya b. Abba said in the name of

60 ישת חושך סתרו

שם חושך סתרו. משמש לתיאור מדרגתו של ה' העליון, שלמעלה מכל גילוי והשגה.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

לְשֵׁת־חֹשֶׁךְ סִתְרוּ סְבִיבוֹתָיו סִפְתּוֹ חֹשְׁכַת־מַיִם עָבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יח, יב.

61 דלית מחשבה תפיסא ביה כלל סתימא דכל סתימין

תפילתו של אליהו (פתח אליהו): "אתה ... נסתר מכל הנסתרים, ואין מחשבה תופסת בך כלל".

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני הזהר י"ז א:י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיא (נ"א אתכסיא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

62 דלית מחי תפיסא ביי כלל סתימא דכל סתימין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

63 ברוך אברם לא-ל עליון

ברכתו של מלכיצדק: "ברוך אברם לאל עליון, קונה שמים וארץ". לפני ה' העליון, השמים והארץ בטלים במידה שווה.

Genesis 14:19 בראשית י"ד:י"ט

וַיְבָרֶכְהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיּוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

And he blessed him, and said: 'Blessed be Abram of G-d Most High, Maker of heaven and earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יד, יט.

64 ובפע"ח גבי א-ל עליון

גם שם "אל עליון" הוא בחינת כתר: הגואל מובא אל "בני בניהם", בחינת נצח והוד, באמצעות גילוי אל עליון, כתר, שלמעלה מן השכל.

הערת קה"ת

ש"ט, פ"ד. ראה לעיל פ' מסעי צ, ג. לקמן שה"ש כז, ד ובמ"מ לשם.

65 בד"ה אתם נצבים

לפי ההערה, המאמר אומר שה' נקרא "אל עליון" משום שהוא נישא ונעלה מאוד, ומביא את הפרדס, שמסביר אל עליון ככתר, "עליון מאוד על כל האצילות".

הערת קה"ת

לקמן נצבים מד, ג "ולכן נקרא אל עליון כלומר שהוא רם ונשא וגבוה מאד (וע' בפרדס בעה"כ בפ" אל עליון דפ" שהוא בבחי' כתר שהוא עליון על כל האצילות . " וראה הביאור באוה"ת סידור ע' קפח "שכדי להיות השפעה ממדות דאצילות לבי"ע בעלי גבול ותכלית א"א כ"א ע"י המשכת מוחין יותר

אפרוחיה אליו שית בנין דילה שית ספירן דאיןון ששת ימי המעשה כלהו פרחין לגבה בכמה חגין וזמנין וי"ט. ואפרוחים דאיןון ישראל לתתא כלהו פרחין עמה בגלותא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

54 ומשם יפרד

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם ייפרד והיה לארבעה ראשים". מקום ההפרדות מסמל את הבריאה, תחילת ההתחלקות.

Genesis 2:10 בראשית ב:י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, י.

55 סד"ה ששים המה מלכות

לפי ההערה, המאמר הזה מסביר את "אצילות" מלשון "אצלו" — בסמוך למאציל ברוך הוא.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש לט, ג "פ"י אצילות מלשון אצלו אצל המאציל ב"ה".

56 עושה שלום במרומיו

"המשל ופחד עמו, עושה שלום במרומיו". זהו המקור לשלום בין מלאכים מנוגדים.

Job 25:2 איוב כ"ה:ב'

הַמֶּשֶׁל וּפְחַד עִמּוֹ עֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמַרְוֹמָיו:

Dominion and fear are with Him; He maketh peace in His high places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כה, ב.

57 שמיכאל שר של מים

על "עושה שלום במרומיו": מיכאל כולו שלג וגבריאל כולו אש, ואף על פי כן הם עומדים זה לצד זה ואינם מזויקים זה לזה.

Bamidbar Rabbah 12:8 במדבר רבה י"ב:ח'

Devarim Rabbah 5:12 דברים רבה ה':י"ב

הערת קה"ת

ראה במד"ר יב, ח. דבר"ה, יב. הנסמן במאמרי אדה"ז — פרשיות לעי' תרמה. ע"ל במדבר (י, א). וש"נ. ובאגה"ק ר"ס יב. [כ].

58 (משא"כ .)

לפי ההערה, הסוגריים "שלא כמו 'הגדול הגיבור', בלי וי"ו" מופיעים גם בכתב היד של מאמרי אדמו"ר הזקן.

הערת קה"ת

מוסגר זה נמצא גם בכת"י מאמרי אדה"ז.

59 בחי' נורא

ההערה מפנה לשם בעניין בחינת "נורא".

הערת קה"ת

ראה יהל אור ע' קכ.

עלונים בוי"א, והיינו שעיי גילוי בחי' כתר שהוא בחי' אל עליון למעלה מהשתלשלות" ע"ש.

66 והוא כהן

"ומלכ־צדק מלך שלם הוציא לחם ויין, והוא כהן לאל עליון". הפסוק שהוזהר דורש כאן.

Genesis 14:18 בראשית י"ד:י"ח

ומלכ־צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון:

And Melchizedek king of Salem brought forth bread and wine; and he was priest of G-d the Most High

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 והוא כהן דא ימינא לאל עליון עלמא עילא

הוזהר (לך לך) מפרש את "והוא כהן" כימין, ואת "לאל עליון" כעולם העליון, בינה.

Zohar, Lech Lecha 24:237-248 ספר הוזהר, לך לך כ"ד:רל"ז-רמ"ח

According to another explanation, "Melchizedek" alludes to the lower world, and "king of Salem" to the upper world; and the verse indicates that both are intertwined inseparably, two worlds like one, so that the lower world also is the whole, and the whole is one. "Brought forth bread and wine": signifying that both of these are in it. AND HE WAS PRIEST OF GOD MOST HIGH: i.e. one world ministers to the other. "Priest" refers to the Right, and "Most High G-d," to the upper world; and hence a priest ... per world; and hence a priest

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

68 התגלות עתיק הוא בבינה

הוזהר (קרח), המובא בהערת קה"ת, מפרש את המילה "הוא" ב"והוא יעבוד" כבחינת השמאל העליון וגם כעתיק, וקושר אותה ל"כי הוי' הוא האלקים".

Zohar III, 178b זח"ג קע"ח, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ג קע"ח, ב.

69 בביאור ענין מזוזה מימין

ההסבר ל"מזוזה בימין ונר חנוכה משמאל"; בנקודה זו מוסבר מדוע התורה נקראת "משל הקדמוני" — משל שבאמצעותו אפשר להבין את פנימיותה.

הערת קה"ת

תו"א מב, ב.

70 רוא דקדש הקדשים ותחתיה אית כהן

הוזהר בתחילת פרשת יתרו מדבר על סוד הקדושה, שבו מלך וכהן משרתים תחתיו.

Zohar, Yitro 1:8-18 ספר הוזהר, יתרו א':ח-י"ח

Observe this. In the mystic doctrine of the Holy Name we speak of King and Priest, both above and below. The King above is the mystic Holy of Holies, Binah. and under him there is a Priest, the mystic Primeval Light, who ministers before him; he is the priest who is called "great" and is stationed at the right hand

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

71 הערת קה"ת מפנה Job 3:19 למילים האלה.

Job 3:19 איוב ג':י"ט

קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו:

The small and great are there alike; And the servant is free from his master

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 כחשיכה כאורה

"גם חושך אינו מחשיך ממך, והלילה מאיר כיום; החושך והאור שווים". לפני ה', גילוי והסתר שווים.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גם־חשך לא־יִחְשֶׁיךָ מִמֶּךָ וְלַיְלָה כִּי־אֵיךְ כְּחֹשֶׁךְ כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלט, יב.

73 דכולא קמ"י כלא חשיב ממש

הוזהר מלמד שה' הוא שורש כל העולמות, ו"הכול נחשב לפניו כאין".

Zohar I, 11b זח"א י"א, ב

הערת קה"ת

זח"א י"א, ב.

74 גם חושך לא יחשיך ממך

"גם חושך אינו מחשיך ממך, והלילה מאיר כיום; החושך והאור שווים". לפני ה', גילוי והסתר שווים.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גם־חשך לא־יִחְשֶׁיךָ מִמֶּךָ וְלַיְלָה כִּי־אֵיךְ כְּחֹשֶׁךְ כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלט, יב.

75 שעיי'ז נכללות המדות האהבה ויראה

לפי ההערה, שורה זו מצוטטת שם.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת ויקרא כרך ב ע' תקמז.

76 בהערה לתיקון חצות

לפי ההערה, שם מוסבר היתרון של יראה הבאה מלמעלה על פני היראה שאדם ממשיך בעצמו.

הערת קה"ת

בסידור עם דא"ח. בענין מעלת יתרון יראה הבאה מלמעלה על בחי' היראה שהאדם ממשיך ע"ע ע"ש.

77 (ועמ"ש בד"ה החלצו

המאמר על "זרוע מברכס" נפתח כאן בשאלות על הפסוק; לפי ההערה, הוא עוסק בשתי בחינות של שכל ולב וביתרון האש, שבאמצעותה דבר משתנה למהות אחרת.

הערת קה"ת

לעיל מטות פה, ד. שני הבחי' דמוח ולב ומעלת האש, ועיי' האש נתהפך למהות אחר.

78 וסד"ה וישלח יעקב

שם מבקש יעקב לחבר שני הפכים: האור המקיף של תוהו והאור הפנימי של תיקון. ההערה מוסיפה שרבי עקיבא, שהיה מבחינת תיקון, "נכנס

בשלוש — הקו האמצעי המאחד ומחבר את שני הקווים.

הערת קה"ת

תו"א כה, ב. ר"ע שהי' מבחי' תיקון נכנס בשלום קו האמצעי המייחד ומחבר את הב' קוין.

79 וסד"ה ועל העם רואים

שם מוסבר "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים": הקולות הם המשכות הדומות למים, והלפידים הם הכמיהה העולה כאש; שניהם באים מקול השופר. ההערה מסכמת שהתורה ניתנה באמצעות אש ומים שלמטה.

הערת קה"ת

תו"א עד, ב. נתינת התורה בבחי' אש ומים למטה.

80 ויעקד את יצחק בנו

"ויעקד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח, ממעל לעצים". העקדה מנטאת את הכללת מידתו של יצחק במידתו של אברהם.

Genesis 22:9 בראשית כ"ב:ט'

וַיָּבֹאוּ אֱלֹהֵי־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַרְלוּ הָאֱלֹקִים וַיִּכֶן שָׁם אֲבִרָהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֶה אֶת־הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אוֹתוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֵצִים:

And they came to the place which G-d had told him of; and Abraham built the altar there, and laid the wood in order, and bound Isaac his son, and laid him on the altar, upon the wood.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כב, ט.

81 עצים הם ב' עצים עץ החיים ועץ הדעת

כפי שמצוטט בהערה, הצמח צדק מסביר שורה זו: עץ החיים הוא ז"א ועץ הדעת הוא נוקבא; העקדה ומסירות הנפש עולות למעלה מהם, שכן באמצעות מסירות נפש נמשך יחוד חכמה ובינה ונמשך אור כתר, וזהו "מעל העצים".

הערת קה"ת

"פי' בלק"ת פי' ואתחנן . . דר"ל ממעל לבחי' עה"ח ועה"ד. כי עה"ח הוא ז"א ועה"ד הוא נוק' שנק' כן ע"ש שמתלבשת בק"נ לברר כו' כמ"ש באגה"ק סי' כ"ח . . והעקידה והמס"ג עולה למעלה מזו"נ כי ע"י מסירת נפש נמשך יחוד חו"ב וממשיך אור הכתר ע"ש ולכן הוא ממעל לעצים" — אוה"ת נ"ך כרך א ע' קסא.

82 ע"פ מקושש עצים כפי' שלח

המאמר על "וימצאו איש מקושש עצים" (במדבר טו, לב). בעקבות הוזהר הוא עוסק בשני מיני עצים, עץ החיים ועץ הדעת, דורש את "על פלגי מים ישלח שרשיו" על מדרגה שלמעלה אפילו מעץ החיים, ומפנה בחזרה למאמר זה על "מעל העצים".

הערת קה"ת

לקו"ת שם מב, ד.

83 והיה כעץ כוי ועל יובל ישלח שרשיו

"והיה כעץ שתול על מים, ועל יובל ישלח שורשיו". מובא מהמאמר על "מקושש עצים".

Jeremiah 17:8 ירמיהו י"ז:ח'

וְהָיָה כְעֵץ שְׁתוּל עַל־מַיִם וְעַל־יּוֹבֵל יִשְׁלַח שְׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֵא חֹם וְהָיָה עָלָיו רֶעֶן וּבִשְׁנַת בָּצָר לֹא יִדָּאָג וְלֹא יִמָּשׁ מַעֲשוֹת פְּרִי:

For he shall be as a tree planted by the waters, And shall not see when spreadeth out its roots by the river, And shall not see when

heat cometh, But its foliage shall be luxuriant; And shall not be anxious in the year of drought, Neither shall cease from yielding fruit.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 ועיין בזה"ג פי' שלח דקנ"ח ע"ב

לפי ההערה, המאמר על "מקושש עצים" מצטט גם את קטע הוזהר הזה: הוא דורש "היש בה עץ אם אין" כך ש"אין" הוא למעלה אפילו מעץ החיים.

הערת קה"ת

מובא גם לעיל פי' שלח מב, ד. וראה באוה"ת נ"ך כרך א ע' קסא. שמה.

85 היש בה עץ אם אין

הוזהר (שלח) שואל כיצד ייתכן שמשם הסתפק אם יש עצים בארץ, ומפרש את השאלה.

Zohar, Sh'lach 6:31-39 ספר הוזהר, שלח לך ו':ל"א-ל"ט

WHETHER THERE ARE TREES (lit. tree) IN IT OR NOT (ayin). Said R. Hiya: 'Did not Moses know that there were trees in it, seeing that G-d had told him that it was a land 'flowing with milk and honey'

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

86 רינה הוא כפה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה סוכה נא,

87 בד"ה רני ושמחי

המאמר נפתח ב"עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה" ובדברי הוזהר "חדוה בצפרא ורגנא ברמשא", ומסביר שעבודת המלאכים היא שירה, ביטוי לכמיהתם להיכלל באור אין סוף.

הערת קה"ת

תו"א לו, א.

88 הערת קה"ת מפנה לZechariah 2:14 למילים האלה.

Zechariah 2:14 זכריה ב':י"ד

רְנֵי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן פִּי הִנְיִיבָא וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךְ נְאֻם־ה'

Sing and rejoice, O daughter of Zion; for, lo, I come, and I' will dwell in the midst of thee, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 וצדקתך ירגנו

"יביעו זכר רב טובך, וצדקתך ירגנו". מובא מהמאמר "שירו ושמחו", על שירה מלמטה.

Psalms 145:7 תהילים קמ"ה:ז'

זָכַר רַב־טוֹבְךָ יִבְיַעו וְצִדְקָתְךָ יִרְגְּנוּ:

They shall utter the fame of Thy great goodness, And shall sing of Thy righteousness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 וכל הלבבות ייראוך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תפלת נשמת כל חי.

91 בזה"א ר"פ ויצא (דקמ"ח ע"ב)

לפי ההערה, קטע הוזהר הזה מצוטט גם שם, במאמר על חנוכת המשכן

והמקדש, שהורידה אורות נוספים עם השכינה.
הערת קה"ת
מובא גם לקמן פ' ברכה צח, ג.

92 וחסידך ירננו

"כהניך ילבשו צדק, וחסידך ירננו". זהו הפסוק שהזהיר דורש בעניין שירתם החרישית של הכוהנים.

Psalms 132:9 תהילים קל"ב:ט

כְּהֲנֵיךְ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וְחֲסִידֶיךָ יִרְנְנוּ:

Let Thy priests be clothed with righteousness; And let Thy saints shout for joy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 וחסידך ירננו ולויך ירננו מיבעי ליה

הזהיר (ויצא) שואל מדוע נאמר בפסוק "חסידך" שרים, והרי היה צריך לומר "הלויים שלך".

Zohar, Vayetzei 6:36-7:43 ספר הזהיר, ויצא ו:ל"ו-ז:מ"ג

Thus, when David invited the King and His Consort, he replaced the customary entertainers of the King with a higher order. So he said: "Let thy priests be clothed with righteousness, and let thy saints sing songs" (Ps. 132, 9). Now the Levites were the regular musicians of the King, but David, having extended an invitation to Him, deviated from the normal practice and provided priests and saints to entertain Him

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

94 דכהנא עובדוי בחשאי אינון

הזהיר (שמיני) מבחין בין שירת הלויים לבין עבודת הכהן, הנעשית בשתיקה ובשמחה.

Zohar, Shmini 5:59-6:70 ספר הזהיר, שמיני ה:נ"ט-ו:ע'

Therefore the priest, when he entered the Sanctuary to perform divine service, was forbidden to drink wine, because his service is carried out quietly

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

95 בד"ה מזמור שיר חנוכת הבית

שם "מזמור" הוא נגינה בכלי, קול המתלבש בכלי, ואילו "שיר" הוא קול הפה שאינו מתלבש בכלי; מזמור הוא שירת מלאכי העולמות החיצוניים, שכליהם מעבכים ביטול אמיתי.

הערת קה"ת

לקמן פ' ברכה צח, ג.

96 מזמור שיר חנוכת הבית

"מזמור שיר חנוכת הבית לדוד". אלה מילות הפתיחה של המאמר המצוטט בעניין מזמור ושיר.

Psalms 30:1 תהילים ל':א

מְזִמֹּר שִׁיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד:

A Psalm; a Song at the Dedication of the House; of David

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 ע"פ שוש אשיש

שם מוסבר ששמחה היא שמחה המתגלית כלפי חוץ, כמו בסוכות, ואילו גילה היא שמחה שנותנת בלב; "וגילו ברעדה" פירושו שהרעדה מכסה על

השמחה כדי שלא תיראה — מצבם של הימים הנוראים. לכן נאמר "וגילו במלכם בני ציון".

הערת קה"ת

לקמן פ' נצבים מז, א.

98

"שוש אשיש בהוי', תגל נפשי באלקיי". זהו הפסוק שבמאמר העוסק בשמחה וגילה.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י'

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בַּהּ תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאֱלֹקֵי כִי הִלְפִּישָׁנִי בְּגִדֵּי־יֵשַׁע מְעִיל צִדְקָה יַעֲטֵנִי כְּחֹתֶן יִכְהֶן פָּאֵר וְכַפְלָה תַּעֲדָה כְּלִיָּה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99 ותוכו רצוף אהבה

"תוכו רצוף אהבה". מתאר אהבה הטמונה בתוך מעטה חיצוני של יראה.

Song of Songs 3:10 שיר השירים ג:י'

עֲמֻדָיו עֲשֶׂה כֶּסֶף רִפְיֹתָיו זָהָב מְרַכְּבוֹ אֲרָגָנָן תּוֹכּוֹ רְצוּף אֱהָבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלַם:

He made the pillars thereof of silver, The top thereof of gold, The seat of it of purple, The inside thereof being inlaid with love, From the daughters of Jerusalem

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 ע"פ ביום השמע"צ

שם שמחה מוסברת כשמחה גלויה, וגילה כשמחה הנשמרת בפנים, כמו ב"יגילו במלכם בני ציון": מפני יראת המלך השמחה מתכנסת פנימה ואינה ניכרת. המאמר ממשיך למילים "וכל הלכות ייראוך... וכל קרב וכליות יזמרו לשמך".

הערת קה"ת

לקמן פב, ג שמחה מל' התגלות החדוה וגילה הוי"ע שמחה אשר בקרבנו.

101 בני ציון יגילו במלכם

"ישמחו בני ציון במלכם". גילה כביטוי לשמחה פנימית.

Psalms 149:2 תהילים קמ"ט:ב'

יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בַּעֲשׂוֹ בְּנֵי־צִיּוֹן יִגִּילוּ בְּמַלְכָם:

Let Israel rejoice in his Maker; Let the children of Zion be joyful in their King

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

102 ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים

"ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים". זהו הפסוק שבמאמר המצוטט כאן.

Exodus 13:17 שמות י"ג:י"ז

וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרָעָה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹקִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאשָׁם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִמָה:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 וצדיק באמונתו יחי

"וצדיק באמונתו יחיה". השמחה באור המקיף נשענת על אמונה שלמעלה מן ההבנה.

Habakkuk 2:4 חבקוק ב:ד'

הנה עפלה לא־ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו יחיה:

Behold, his soul is puffed up, it is not upright in him; But the righteous shall live by his faith.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חבקוק ב, ד.

104 והנורא א-ל עליון

דיון במילות התפילה "והנורא אל עליון", כפי שמציינת ההערה.

הערת קה"ת

נוסח התפלה. מאמרי אדה"צ — ענינים עי נח ובמ"מ לשם. ראה אוה"ת — ענינים עי קעא. יהל אור עי תקנב.

105 שאלת משה למרגלים: "היש בה עץ אם אין".

Numbers 13:20 במדבר י"ג:כ'

ומה הארץ השמנה הוא אם־רזה ה־שֶׁבֶה עץ אם־אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים:

and what the land is, whether it is fat or lean, whether there is wood therein, or not. And be ye of good courage, and bring of the fruit of the land.'—Now the time was the time of the first-ripe grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 הערת קה"ת מפנה Psalms 132:16 למילים האלה.

Psalms 132:16 תהילים קל"ב:ט"ז

וְכִהְיֶה אֱלֹהֵי שֵׁשׁ וְחִסְדֶּיהָ רָגַן וְרִנָּנוּ:

Her priests also will I clothe with salvation; And her saints shall shout aloud for joy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 5

107 "שלוש שלום לרחוק ולקרוב". השלום המחבר בין אבה ליראה.

Isaiah 57:19 ישעיהו נ"ז:י"ט

בוֹרֵא נֵיב שְׁפָתַי: שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וְלִקְרוֹב אֲמַר הָוָיָה וּרְפָאתֵיו:

Peace, peace, to him that is far off and to him that is near, Saith the L-RD that createth the fruit of the lips; And I will heal him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 העקדה ממעל לעצים

יצחק נעקד והונח על המזבח "מעל העצים", כדימוי להתעלות מעל שני "העצים".

Genesis 22:9 בראשית כ"ב:ט'

וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר־לוֹ הָאֱלֹקִים וַיִּבְנוּ שָׁם אֹבֶדָה אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֶה אֶת־הָעֵצִים וַיַּעֲקֵד אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁם אוֹתוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לָעֵצִים:

And they came to the place which G-d had told him of; and Abraham built the altar there, and laid the wood in order,

and bound Isaac his son, and laid him on the altar, upon the wood.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

109 תחת אשר לא עבדת את ה"א

"מפני שלא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, מרוב כלי". קוראים זאת כ"יותר מרוב כלי": שמחת המצווה.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אֲשֶׁר לֹא־עֲבַדְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כֹּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כח, מז.

110 ועי' זח"א פי' לך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פז, א.

111 ברוך אברם

"ברוך אברם לאל עליון, קונה שמים וארץ". הוזהר קורא את הפסוק כתבנית לברכה.

Genesis 14:19 בראשית י"ד:י"ט

וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

And he blessed him, and said: 'Blessed be Abram of G-d; Most High, Maker of heaven and earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 ברוך אברם כמה דאמרינן ברוך אתה. לאל עליון הוי' אלקינו

הוזהר (לך לך) קורא את ברכתו של מלכ"צדק כסוד הברכות: "ברוך אברם", כפי שאנו אומרים "ברוך אתה"; "לאל עליון", כפי שאנו אומרים "ה' אלקינו".

Zohar, Lech Lecha 24:237-248 ספר הזהר, לך לך כ"ד:רל"ז-רמ"ח BLESSED IS ABRAM. The words of the text are a prototype of the formula of blessing (used by the Israelites). "Blessed is Abram" (in the sense we have given to it) corresponds to "blessed art Thou ". "To the Most High G-d" corresponds to "O L-rd our G-d". "Possessor of heaven and earth" corresponds to "king of the universe. Further, AND HE BLESSED HIM indicates the course of blessing from below to above; BLESSED IS THE MOST HIGH GOD indicates from above to ... below. AND HE GAVE HIM A TENTH

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

113 כפי המק"מ שם

כפי שמסכמת ההערה, מקדש מלך מפרש את "ברוך" כיסוד דאבא ואמא, את "אתה" כחסד, את "הוי' אלקינו" כתפארת וגבורה, ואת "אל עליון" כגבורה; אדמו"ר הזקן אינו הולך לפי פירוש זה.

הערת קה"ת

שמפרש ברוך יסוד או"א אתה חסד ה' אלקינו ת"ת וגבורה וכן אל עליון גבורה ע"ש.

114 ומלכותך מלכות כל העולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים". מלכותו של ה' כמקור לקיומם של העולמות.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלֻכּוֹתֶךָ מְלֻכּוֹת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion
endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה תהלים קמה, יג.

115 יסודתן בהררי קדש

"יסודו בהררי קודש". הדבר מוסב על התורה והמצוות, ששורשן למעלה מהעולמות, במרחק רב.

Psalms 87:1 תהילים פ"ז:א

לְבִנְיָקְרָח מִזְמוֹר שִׁיר יְסוֹדָתוֹ בְּהַר־רֵיקָדֶשׁ:

A Psalm of the sons of Korah; a Song. His foundation is in
the holy mountains

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 דלית מחשבה תפיסא ביה

תפילתו של אליהו: "לית מחשבה תפיסא בך כלל". ואף על פי כן, אפשר לתפוס בה' באמצעות התורה והמצוות.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני זוהר י"ז א:י"א-י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסייא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגא. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

117 שירת המלאכים, "קדוש, קדוש, קדוש ה' צבאות, מלא כל הארץ כבודו", נקראת כמתייחסת לארץ הגשמית הזאת.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו:ג

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כְּלִי־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is
the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

118 "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך". יש לקרוא זאת כאילו ה' עצמו אומר "אנכי", מצווה ומתחבר לאדם.

Deuteronomy 6:6 דברים ו:ו

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל־לִבְּךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be
upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 היום לעשותם

"המצוות... אשר אנכי מצוך היום לעשותם". העולם הזה הוא המקום שבו

מקיימים מעשים.

Deuteronomy 7:11 דברים ז:יא

וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the
statutes, and the ordinances, which I command thee this
day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ז, יא.

120 בתר"ך עמודי אור

ההערה מפנה את הקורא לעמוד זה בלקוטי תורה על בחוקותי, בעניין תר"ך עמודי אור, ומציינת שמקורות נוספים מובאים שם.

הערת קה"ת

פרס ש"ח, פ"ג. ע"ל בחקותי (מו, ב). וש"נ. [כ].

121 בתר"ך עמודי אור

הפרס מביא את המסורת שלפיה בכתר יש 620 עמודי אור, כמניין כתר, שמהם נמשכת חיות לכל הספירות.

Pardes Rimmonim 8:5-6 פרס רמונים ח':ה-ו

... ונ"ל כי נכנסו בזה בראותם כי גדולה קודמת לגבורה והוא החסד והלובן ואחר הגדולה נאצלה הגבורה והיא דין ואודם ואחר כך נאצל תפארת העומד בין שניהם להכריע בין האודם והלובן והוא גוון אודם ולובן מעורב. ר"ל כי כענין ג' אלה כן דרך שלשה הראשונות כי ג' הראשונות הם שרשים וג' אבות ענפים להם ומן הענפים נדון להשרשים. ולכן אמרו שהכתר הראשון לאצילות הוא הזקן והלבן ולכן נקרא עתיק יומין שהוא כח הלובן והוא כנגד הגדולה והנמשך אחריו שהוא החכמה הוא כנגד הגבורה והיא אדומה. כי כמו שאחר הלובן חסד ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

פסוקה 8

122 "ודיברת בהם כשאתה יושב בביתך וכשאתה הולך בדרך". לימוד התורה בעולם הזה.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָם בְּשֵׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻלְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and
shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when
thou walkest by the way, and when thou liest down, and
when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 קול קורא במדבר

"קול קורא: במדבר פנו דרך הוי". יש לקרוא זאת כקולה של התורה הקורא במדבר של העולם הזה.

Isaiah 40:3 ישעיהו מ:ג

קול קורא בַּמִּדְבָּר פִּנּוּ דֶּרֶךְ ה' יִשְׂרוּ בְּעֶרְבָה מִסְלָה לְאַלְקִינוּ:

Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way of the
L-RD, make plain in the desert a highway for our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה מ, ג.

124 הקול קול יעקב

"הקול הוא קולו של יעקב." כאן הכוונה לקול לימוד התורה.

Genesis 27:22 בראשית כ"ז:כ"ב

וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיִּמָּשְׁחוּ וַיֹּאמֶר הִקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִיָּדַיִם יָדַי עֹשׂוֹ:

And Jacob went near unto Isaac his father; and he felt him, and said: 'The voice is the voice of Jacob, but the hands are the hands of Esau'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כז, כב.

125 יפה שעה אחת בתשובה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, יז.

126 יפה שעה אחת בתשובה

"יפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא."

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסקה 9

127 אנכי ולא יהי לך מפי הגבורה שמענו

"אנכי ולא יהיה לך [אלהים אחרים] שמענו מפי הגבורה." אדמו"ר הזקן מפרש שהגבורה היא ההגבלות המאפשרות גילוי זה.

Makkot 24a:1-3 מכות כ"ד א:א-ג'

שית מאה וחד סרי הוי, "אנכי" ו"לא יהיה לך" - מפי הגבורה שמענו. (סימן דמשמק סק). בא דוד והעמידן על אחת עשרה, דקתיב "מזמור לדוד [ח] מי יגור באהלך מי ישכן בהר קדשך. הולך תמים ופועל צדק ודבר אמת בלבבו, לא רגל על לשנו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרבו. נבזה בעיניו נמאס ואף יראי' ה' יכבד נשבע להרע ולא ימר. כספו לא נתן בנפש ונשחך על נקי לא לקח עשה אלה לא מוט לעולם."

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

מכות כד, א. ושל"ג.

128 ישת חשך סתרו

"עשה חושך סתרו." המדרגה הנעלמת שממנה נובע ה"אנכי" שבמצוות.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֹׁף סִתְרוֹ סִבִּיבוֹתָיו סִתְּוֹ חֲשֻׁכֹת־מַיִם עֲבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

129 בדי"ה ושאתם

שם "מים" הם חכמה ו"ששון" הוא בינה: מאחר שחכמה ובינה הן "תרין ריעין" שאינן נפרדות לעולם, הן צריכות להתחבר למטה על ידי אתערותא דלתתא. הקטע חוזר לדיון במאמר זה על "שלום שלום לרחוק ולקרוב", ואומר שזהו הטעם לכך שאנשי מעשה היו מרקדים בשעת ניסוך המים.

הערת קה"ת

לקמן פ, א.

130 ושאתם מים בששון

"ושאתם מים בששון ממעיני הישועה." הפסוק מן המאמר על ניסוך המים.

Isaiah 12:3 ישעיהו י"ב:ג'

וּשְׂאֲבָתֶם־מַיִם בְּשִׁשּׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה:

Therefore with joy shall ye draw water Out of the wells of salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 דחוי"ב הם תרין רעין

ההערה מפנה לשם בעניין חכמה ובינה, שהן "תרין ריעין".

Zohar III, 4a זח"ג ד, א

הערת קה"ת

ראה זח"ג ד, א. אוה"ת נצבים ע' א'רכב. ר"פ ראה לקמן. [כ].

132 שלום שלום לרחוק ולקרוב

השלום המחבר בין אהבה ליראה, הנמשך בעשרת ימי תשובה.

Isaiah 57:19 ישעיהו נ"ז:י"ט

בוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וּלְקָרוֹב אָמַר הַבּוֹרֵא וּרְפָאֵתִי:

Peace, peace, to him that is far off and to him that is near, Saith the L-RD that createth the fruit of the lips; And I will heal him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

133 לפני הוי' תטהרו

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם; מכל חטאותיכם לפני הוי' תטהרו." תטהרה של יום הכיפורים.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל'

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 10

134 ודברת בם

"ודברת בם". הפסוק נקרא בפסקה 8 כמבטא את המשכת אורו של ה' לעולם הזה באמצעות התורה.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז'

וְשִׁנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:

אל תפרש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמע, שסופו להשמע. ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that can-

... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסקה 12

140 במקום שאתה מוצא גדולתו

רבי יוחנן: "בכל מקום שאתה מוצא את גבורתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא את ענוותנותו". כאן הדברים מיושמים על כך שה' מצמצם את אורו כדי שיוכל להתגלות.

Megillah 31a:12-13 מגילה ל"א:י"ב-י"ג

אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא, אתה מוצא ענוותנותו. דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים. כתוב בתורה: "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים", וכתוב בתורה: "עושה משפט יתום ואלמנה". שנוי בנביאים: "כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו'", וכתוב בתורה: "וְאֵת דָּכָא וּשְׁפַל רוּחַ", משולש בכתובים, דכתיב: "סולו לרוכב בערכות בקה שמו", וכתוב בתורה: "אבי יתומים ...

Yohanan said: Wherever you find [mentioned in the Bible] the power of the Holy One, blessed be He, you also find his humility. This fact is stated in the Torah, repeated in the Prophets, and stated a third time in the [Sacred] Writings. It is written in the Torah, "For the L-rd your G-d, He is the G-d of gods and L-rd of lords," and it says immediately afterwards, "He executes justice for the orphan and widow" (Deuteronomy 10:17). It is repeated in the Prophets: "For ... thus said He who

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

מגילה לא, א. וראה הערת כ"ק אדמו"ר בסה"מ תש"ח ע' 228 בהערה. פסיקתא זוטרת עקב [י, יז] עה"פ כי ה' אלקיכם. וברמב"ם פ"ד מאבות מ"ד. ובעבו"ק [לר"מ] גבאי חלק התכלית פ"ב. ובזמירות למוצש"ק א"ר יוחנן. ובשלי"ה מאמר גוי"ד (מו, א) ד' אוסטרטא. [ובד' אמ"ד נח"ת נ, ב]. [כ].

141 יתרון האור מן החושך

"כיתרון האור מן החושך". בחסידות הדבר מתפרש כמעלתו המיוחדת של האור היוצא מתוך החושך.

Ecclesiastes 2:13 קהלת ב':י"ג

וְרָאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחֻכְמָה מִן־הַסְּכָלִית כִּי־תֵרוֹן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ:

Then I saw that wisdom excelleth folly, as far as light excelleth darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה קהלת ב, יג.

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 11

135 באתערותא דלתתא תליא מילתא

הזוהר (תרומה), המצוטט בהערת קה"ת, מלמד שאין התעוררות מלמעלה עד שישאל מעוררים את עצמם מלמטה. כאן הכוונה היא שההתגלות מתוך החושך תלויה בעבודתו של האדם עצמו.

Zohar II, 135b זח"ב קלה, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב קלה, ב.

136 בכל לבבך בשני יצריך

"בכל לבבך" – בשני יצריך, ביצר הטוב וביצר הרע.

Berakhot 54a:6 ברכות נ"ד א"ר:

חייב אדם לברך על הרעה קשם שמברך על הטובה, שנאמר: "וְאֶהְיֶה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּגְוִי". "בְּכָל לִבְּךָ" – בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע. "ובכל נפשך" – אפילו הוא נוטל את נפשך. "ובכל מאדך" – בכל ממונה. דבר אחר: "בְּכָל מַאֲדָךְ" – בכל מדה ומדה שהוא מויד לך הוי' מודה לו.

A man is in duty bound to utter a benediction for the bad even as he utters one for the good ; as it is said, "And thou shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might" (Deut. vi. 5) — "with all thy heart," i.e. with thy two impulses, with the good and the evil impulse ; "with all thy soul," i.e. even if He take thy soul; ... "with all thy might," i.e. with all thy wealth. Another

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

137 בסור מרע . . כועשה טוב

"סור מרע ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו". אלה שני התחומים שבהם האדם מתגבר על טבעו.

Psalms 34:15 תהילים ל"ד:ט"ו

סור מִרְעָ וַעֲשֵׂה טוֹב בִּקְשׁ שְׁלוֹם וְרַדְפֵהוּ:

.Depart from evil, and do good; Seek peace, and pursue it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לד, טו.

138 בטל רצונך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ב, ד.

139 בטל רצונך

"בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך". הביטול העצמי שממשיך תגובה מקבילה מלמעלה.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב':ד

הוא הנה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיקטל רצון אחרים מפני רצונך. הלל אומר,

142 יתרון האור מן החשך

הזהר (תוריע), המצוטט בטקסט, דורש את דברי שלמה על יתרון החכמה מן הסכלות "כיתרון האור מן החושך".

Zohar, Tazria 22:96-105 ספר הזהר, תוריע כ"ב:צ"ו-ק"ה

143 בזהר פ' תוריע

ההערה מפנה לשם לביאור הצמח צדק על קטע הזהר הזה בתוריע.

הערת קה"ת

ראה ביאורו ל"כ"ק אדמו"ר הצ"צ כרך ב ע' תתנט. ובאוה"ת ויקרא כרך א ע' רנח ואילך.

144 ובפ' בשלח דנ"ז ע"א

החסיד מציין שיתכן שהכוונה לדברי הזהר שם: "מהו 'לראות פני' כל אנפין דמלכא אתכסיין".

הערת קה"ת

אולי הכוונה למ"ש שם מאי לראות פני, אלא כל אינן אנפין דמלכא טמירין — ביאור מחסיד בכת"י.

145 בביאור ע"פ שחורה אני

שם מתבאר "שחורה אני ונאווה": באמצעות קיום כל המצוות, עשה ולא תעשה, בדברים גשמיים ששורשם בעולם התוהו, בא גילוי נעלה יותר של אור אין סוף מאשר באורות התיקון.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש י, א. דבחי' סוכ"ע יש ג"כ ב' מדרי' האי מה שנק' סוכ"ע אף שהוא טובב ואינו מתגלה מ"מ שייך לקרותו בשם סוכב כל עלמין . . אבל עצמותו ומהותו לא שייך לקרותו באמת בשם סוכ"ע כו' והוא מתגלה ע"י קיום מלית כו' בבחי' שלילה אשר הם בדברים האסורים כו' ששרשן גבוה ביותר, ובדף י, ג כי שע"י ה"ל"ת נמשך גילוי עמוקות שאינו מתגלה עמוקות כאלו ע"י נהורא חיוורא — ביאור מחסיד בכת"י.

146 שחורה אני ונאווה

"שחורה אני ונאווה". הפסוק מן המאמר המצוטט בהקשר של המצוות לא תעשה.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה'

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם כאִהְלִי קִדְר פִּרְיָעוֹת שְׁלֹמֶה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

147 "שומר פיו ולשונו שומר מצוות נפשו". הדברים מתפרשים כשמירה על הנפש שלא תהיה "צרה" מכדי להכיל שני הפכים.

Proverbs 21:23 משלי כ"א:כ"ג

שֹׁמֵר פִּי וּלְשׁוֹנוֹ שֹׁמֵר מִצְוֹת נֶפֶשׁוֹ:

Whoso keepeth his mouth and his tongue Keepeth his soul from troubles

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

148 הרחיבי מקום אהלך

"רחיבי מקום אהלך". הנפש נעשית מרווחת דיה כדי להכיל אהבה ויראה יחד.

Isaiah 54:2 ישעיהו נ"ד:ב'

הֲרַחֲבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירִיעוֹת מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִטּוּ אֶל־תִּשְׁכִּי הָאֲרָצִי מִיִּתְרֶיךָ וִיִּתְדֵיךָ תִּזְקֶי:

Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords,

.and strengthen thy stakes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נד, ב.

149 למרבה המשרה ולשלום אין קץ

"למרבה המשרה ולשלום אין קץ". הפסוק שבו מופיעה מ"ם סתומה, שהשל"ה קושר לשמירת הפה.

Isaiah 9:6 ישעיהו ט"ו:

לְמֶרְבָּה הַמִּשְׁרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כֵּסֵּא דָוִד וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ לְהָכִין אֹתָהּ וּלְסַעֲדָהּ בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם קִנְיָתָהּ הִיא צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת:

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the L-RD of hosts doth perform this

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

150 ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך

"ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך". אהבה הנמשכת במחשבה, בדיבור ובמעשה.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז'

וְשִׁנְתָּם לְבָבְךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְקוֹמְךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

151 וקשרתם לאות

"וקשרתם לאות על ידך". מצוות תפילין.

Deuteronomy 6:8 דברים ו:ח'

וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ:

And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

152 והוקשה כל התורה לתפילין

הגמרא לומדת שכל התורה נמשלה לתפילין. כאן: כל מצווה, כמו תפילין, היא גשמית ובכל זאת מחזיקה את אור אין סוף.

Kiddushin 35a:5 קידושין ל"ה א:ה'

וּמִנּוּ – רַב אֱתָא בְרַ יַעֲקֹב: אָמַר קָרָא: "וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ" – הוֹקְשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה לְתַפִּילִין. מַה תַּפִּילִין מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֶזְמַן גְּרָמָה, וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת – אִף כָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֶזְמַן גְּרָמָה – נָשִׁים פְּטוּרוֹת. וּמִדְּמִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֶזְמַן גְּרָמָה – נָשִׁים פְּטוּרוֹת, מְקַלֵּל דְּמִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הֶזְמַן גְּרָמָה – נָשִׁים חַיִּיבוֹת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין לה, א.

153 וימינו תחבקני

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". כאן מדובר בחיבוק החיצוני של

אהבה, הבא מתוך צימאון.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו'
שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וְיָמִינוֹ תַּחְבֵּקֵנִי:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ו.

154 ע"פ במחוקק במשענות

שם מתואר כלי שנחקק פעמיים: מבחוץ, להסיר חלודה, ומבפנים, לחצוב בית קיבול. כך על הנפש להסיר את מה שמסתיר וחוסם ולהיעשות בית קיבול לאור אין סוף; ה"מחוקק" היוצר את בית הקיבול הוא מי שממשיך את התורה בביטול. ההערה מפנה גם למאמר "מבינים, חמושים", שבו משה מכונה מחוקק.

הערת קה"ת

לקמן חקת סג, ב בענין שני חקיקות לכלי מבית ומחוץ להעביר החלודה ובפנים לחקק בית קיבול. [וזהו פ"י מחוקק שהוא חקיקת ותיקון הכלים להיות ריבוי הכלים ועי"ז יהי ריבוי האור] — ביאור מחסיד בכת"י.

155 במחוקק במשענות

שירת הבאר: "באר חפרוה שרים... במחקק במשענותם". זהו הפסוק מן המאמר המצוטט בעניין "מחוקק".

Numbers 21:18 במדבר כ"א:י"ח

באר חפרוה שרים כרוה נדיכי העם במחקק במשענותם וממדבר מתנה:
The well, which the princes digged, Which the nobles of the people delved, With the sceptre, and with their staves. And from the wilderness to Mattanah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

156 כי שם חלקת מחוקק

"כי שם חלקת מחקק ספון". המחוקק הוא משה.

Deuteronomy 33:21 דברים ל"ג:כ"א

וַיֵּרָא רֹאשִׁית לוֹ כִּי־שֵׁם חֶלְקֶת מַחֲקֵק סָפּוֹן וַיֵּתֵא רֹאשִׁי עִם צִדְקַת Havayah עֲשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל:

And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the L-RD, And His ordinances with Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, כא.

157 וזאת התורה אשר שם משה

"וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל". את "לפני" קוראים במשמעות של אל תוך פנימיותם.

Deuteronomy 4:44 דברים ד':מ"ד

וזאת התורה אשר־שם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

And this is the law which Moses set before the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, מד.

158 ע"פ ואלה המשפטים

לפי ההערה, מוסבר שם שמשה משפיע את בחינת הדעת בפנימיותם, משום שדעת היא דווקא המשכת הפנימיות.

הערת קה"ת

תו"א פ' משפטים משה ישפיע בחי' הדעת לפנימיותם כי הדעת הוא המשכת הפנימיות דוקא.

159 ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

"וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם". זהו הפסוק המצוטט בדיון המקביל.

Exodus 21:1 שמות כ"א:א'

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:

Now these are the ordinances which thou shalt set before them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 13

160 ויהי ערב ויהי בקר יום אחד

"ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". הלילה והיום יוצרים יום אחד.

Genesis 1:5 בראשית א':ה'

וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קֵרָא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

And G-d called the light Day, and the darkness He called Night. And there was evening and there was morning, one day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

161 כבדיתו של עולם ברישא חשוכא

כשאלו מדוע העזים הולכות תחילה והכבשים אחריהן, השיב התלמוד: "כמו בריאת העולם: תחילה חושך ואחר כך אור".

Shabbat 77b:8 שבת ע"ז ב:ח'

... אָמַר לָקָה. אָמַר לָקָה: מַאי טַעְמָא עֵינִי מְסַנֵּן בְּרִישָׁא וְהָדָר אֵימְרִי? אָמַר לָקָה כִּבְרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם, דְּבְרִישָׁא חֲשׁוּכָא וְהָדָר נְהוּרָא. מַאי טַעְמָא הָנִי מְכַסִּין וְהָנִי מְגַלִּין? הָנִי דְּמַכְסִּין מִיְנֵיהּ — מְכַסִּין, וְהָנִי דִּלָּא מְכַסִּין מִיְנֵיהּ — מְגַלִּין. מַאי טַעְמָא גְּמָלָא זוּטֵר גְּנוּבְתִּיהּ? מִשּׁוּם דְּאָכַל כִּסִּי. מַאי טַעְמָא תוֹרָא אֲרִיכָא גְּנוּבְתִּיהּ? מִשּׁוּם דְּדִייר בְּאֲגָמִי, וּבְעֵי לְכַרְכּוּשֵׁי בְּקִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת עז, ב.

162 ישת חשך סתרו

"ישת חושך סתרו". החושך העליון שממנו מתגלה האור.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֶׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סָכְתוֹ חֲשֻׁכַת־מַיִם עָבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 בחינת ישת חשך סתרו ואל עליון והדר נהורא

על פי ההערה, הצמח צדק מפנה שם לקטע הזה, מסביר ש"עליון" הוא כתר, ודנים בכך בהרחבה.

הערת קה"ת

באה"ת פ' כי תשא כרך ח ע' ג'קד מציין לכאן: "מפרש על עליון הוא כתר" ע"ש בארוכה.

164 וידעת כי הוי' הוא אלהים

"וידעת היום... כי הוי' הוא האלקים". יש לקרוא זאת כאיחוד של שני השמות באמצעות דעת.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 14

165 והשבות אל לבבך

"והשבות אל לבבך". יש לקרוא זאת כעשיית שתי הנטיות לאחת.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 ובטל רצונך

"בטל רצונך מפני רצונו". הביטול העצמי שהוא אתערותא דלתתא.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב':ד

הוא היה אומר, עשה רצונו כרצונה, כדי שיעשה רצונה כרצונו. בטל רצונה מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונה. הלל אומר, אל תפרש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמע, שסופו להשמע. ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that can- ... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

167 במקום שאתה מוצא גדולתו

"כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא ענוותנותו". הצמצום שה' מצמצם את עצמו כדי להתגלות.

Megillah 31a:12-13 מגילה ל"א א:י"ב-י"ג

אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא, אתה מוצא ענוותנותו. דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים. כתוב בתורה: "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים", וכתוב בתורה: "עושה משפט יתום ואלמנה". שנוי

בנביאים: "כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו'", וכתוב בתורה: "ואת דבא ושפל רוח", משולש בכתובים, דכתיב: "סולו לרובב בערכות בקה שמו", וכתוב בתורה: "אבי יתומים"...

Yohanan said: Wherever you find [mentioned in the Bible] the power of the Holy One, blessed be He, you also find his humility. This fact is stated in the Torah, repeated in the Prophets, and stated a third time in the [Sacred] Writings. It is written in the Torah, "For the L-rd your G-d, He is the G-d of gods and L-rd of lords," and it says immediately afterwards, "He executes justice for the orphan and widow" (Deuteronomy 10:17). It is repeated in the Prophets: "For ... thus said He who

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

פסוק 15

168 שומר פיו ולשונו

"מי ששומר על פיו ועל לשונו, שומר את נפשו מצרות".

Proverbs 21:23 משלי כ"א:כ"ג

שומר פיו ולשונו שמר מצרות נפשו:

Whoso keepeth his mouth and his tongue Keepeth his soul from troubles

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

169 וידעת היום כי הוי' הוא האלקים

פסוק הפתיחה של המאמר, המסוכס כידועה היוצאת מתוך החושך.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

170 כי הוי' הוא האלקים

באידרא רבא הוזהר מצטט את הפסוק "דע היום... כי הוי' הוא אלקים" ואומר שהוי' הוא עתיק יומין, ו"הכול אחד".

Zohar, Idra Rabba 46:325-50:335 ספר הזהר, האדרא רבא מ"ו:שכ"ה-נ"שליה

171 כי הוי' הוא האלקים

הוזהר (קורח) מביא את הפסוק "כי הוי' הוא אלקים" בהסבירו כיצד הלויים, שהם מצד שמאל, נכללים בימין.

Zohar, Korach 8:37-41 ספר הזהר, קרח ח':ל"ז-מ"א

172 כי הוי' הוא האלקים

הוזהר (אחרי מות) שואל כיצד אפשר לקרוא לשם של מידת הרחמים אלקים, ומשיב מתוך הפסוק "דע היום... כי הוי' הוא אלקים": במקום שיש דין יש רחמים, ולעיתים להפך.

Zohar, Achrei Mot 24:153-26:164 ספר הזהר, אחרי מות כ"ד:קנ"ג-כ"ו:קס"ד

173 כי הוי' הוא האלקים

המצווה הרביעית ברשימת הזהר: לדעת שהוי' הוא אלקים, ולכלול את שם

אלקים בשם הוי', שכן הם אחד ללא הפרדה.

Zohar, Introduction 22:199-24:209 ספר הזהר, הקדמה כ"ב:קצ"ט- כ"ד:ר"ט

174 כי הוי' הוא האלקים

רעיא מהימנא מונה את ידיעת ה' כמצווה הראשונה, תחילה בכלל ולבסוף בפרט; בהערת קה"ת מובא פירושו לפסוק "וידעת היום ... כי הוי' הוא אלקים" כידיעה בפרט.

Zohar, Vaera 5:55-62 ספר הזהר, וארא ה':נ"ה-ס"ב

175 בצל אל היית וידעת

משה אמר לבצאל להכין את הארון ואת הכלים, ואחר כך את המשכן. בצאל השיב שבונים תחילה בית, ולאחר מכן מכניסים לתוכו את הכלים — וכך היה גם הסדר של ה' עצמו. משה אמר לו: "אולי היית בצלו של ה' (בצל קל), וידעת".

Berakhot 55a:12 ברכות נ"ה א:י"ב

... שְׁמָא כֹה אֱמַר לֵה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, "עֲשֵׂה מִשְׁכַּן אֲרוֹן וְכֵלִים!" אֱמַר לוֹ: שְׁמָא בְּצֵל אֵל הָיִית וַיִּדְעָתָ?

R. Samuel b. Nahmani said in the name of R. Jonathan : He was called Basalel because of his wisdom : for at the time that the Holy One, blessed be He, said to Moses, "Go, tell Basalel, 'Make for Me a tabernacle, an ark and vessels'," Moses went and inverted the order, saying to him, "Make an ark and vessels and a tabernacle." He replied, "Moses, our teacher, it is the way of the world for a man to build a house ... and afterwards furnish it ; but thou

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

176 בצל אל היינו בחי' אל עליון

הזהר (תרומה) דורש את שמו של בצלאל כ"בצל קל", זה שנקרא "אל עליון".

Zohar, Terumah 42:470-44:481 ספר הזהר, תרומה מ"ב:ת"ע- מ"ד:תפ"א

And as one was set apart above, so the Holy One wished that he should be set apart also below. As the L-rd said unto Moses: "Behold I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah" (Ex. 21, 2), so did Moses say unto the children of Israel: "Behold the L-rd hath called by name Bezalel", etc. (Ibid. 25, 30). Therefore his name was Bezalel, i.e. bezel El, "in the very shadow of G-d".

... And who is that one? The

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

177 בראשית (די"ב ע"א)

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לאכללא שמא דאלקים בשמא דה'.

178 וארא (דכ"ה א')

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

וידעת היום דוקא . . כי הוי' הוא האלקים דא באורח פרט.

179 בד"ה שובה ישראל

שם ארבעת כוחות הנפש — שכל ומחשבה ("שמים"), דיבור ומעשה ("ארץ") — צריכים כולם להתאחד עם ה' לבדו באמצעות אתכפיא ואתהפכא; ההערה מוסיפה שהמאמר מפנה בחזרה לעניין זה.

הערת קה"ת

לקמן סד, ג. ושם מציין לכאן.

180 הערת קה"ת מפנה לBerakhot 55b למילים האלה.

Berakhot 55b ברכות נ"ה ב

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Hamesorah Publishers, Jerusalem 2005 (CC-BY-NC); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); En Jacob (Rabbi S.H. Glick) (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Pardes Rimmonim (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Daf Shevui (CC0).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/vaeschanan/7/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק